

Geactualiseerde Werkagenda

Waardengedreven Digitaliseren

2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
------------------	----------

Spoor 1

Iedereen kan meedoen in het digitale tijdperk	11
1.1 Vergroten van digivaardigheden en kennis	12
1.2 Toegankelijke, hoogwaardige en proactieve dienstverlening	17
1.3 Waardengedreven (EU) regelgeving bewerkstelligen	21

Spoor 2

Iedereen kan de digitale wereld vertrouwen	24
2.1 Publieke waarden borgen	25
2.2 Impact online desinformatie verminderen	28
2.3 Privacy, verantwoord datagebruik en transparantie over gegevensverwerking en -uitwisseling	32
2.4 Anticiperen op nieuwe technologie	35
2.5 Versterken cybersecurity	37
2.6 Implementatie van (EU) regelgeving, naleving en toezicht	41

Spoor 3

Iedereen heeft regie op het digitale leven	44
3.1 Regie op gegevens	45
3.2 Hoogwaardig identiteitsstelsel	47
3.3 Algoritmes reguleren	48

Spoor 4

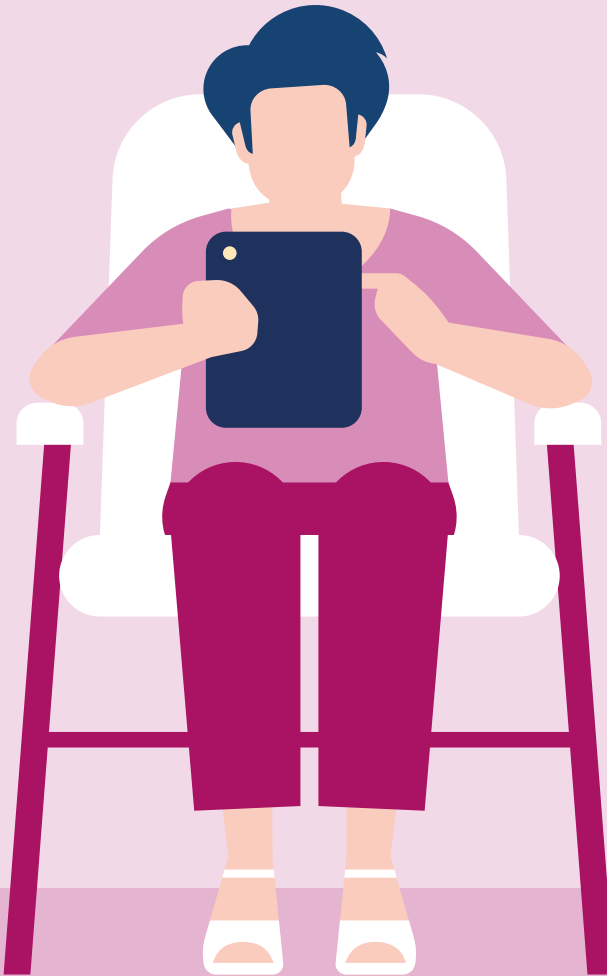
Een digitale overheid die waardengedreven en open werkt voor iedereen	53
4.1 Verbeteren informatiehuishouding voor openbaarheid van bestuur	54
4.2 Verbeteren gegevenshuishouding voor burgers en organisaties	56
4.3 Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk	58

Spoor 5

Versterken digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk	63
5.1 Digitale volwaardigheid verwezenlijken in Caribisch Nederland	64
5.2 Samenwerken aan de digitale samenleving binnen het Koninkrijk	67

Afkortingenlijst	69
-------------------------	-----------

Inleiding

Digitalisering heeft grote gevolgen voor hoe we leven, wonen en werken. Het verandert de samenleving ingrijpend. De invloed van digitalisering is overal merkbaar: het internet, smartphones, apps en online platformen zijn niet meer weg te denken uit ons dagelijks bestaan. Nieuwe technologieën als generatieve artificiële intelligentie (AI) zullen die impact alleen maar vergroten.

Als Nederland zich niet goed voorbereidt op deze fundamentele verandering, is er een risico dat kansen worden gemist, maar ook dat de samenleving opgescheept wordt met producten en diensten die onze belangen niet dienen en grote risico's met zich meebrengen. De voorbeelden zijn inmiddels talloos: van het doelbewust verspreiden van misleidende informatie om het publieke debat te verstoren tot discriminerende algoritmes door overheidsinstellingen.

Het vinden van oplossingen begint met het stellen van de juiste vragen. In welke digitale wereld willen we leven? Hoe zorgen we dat iedereen de digitale wereld kan vertrouwen en hoe borgen we dat iedereen mee kan doen? Het antwoord op dit soort vragen heeft een gemeene deler: als we willen dat digitale technologie vóór onze samenleving blijft werken, als we kansen willen benutten en risico's willen mitigeren, dan moet digitalisering waardengedreven en mensgericht zijn vormgegeven en moeten we als samenleving,

bedrijfsleven en overheid samen optrekken. Het kabinet heeft hier werk van gemaakt, onder meer door een eerste coördinerend bewindspersoon voor Digitalisering aan te stellen die met haar collega-bewindspersonen deze waardengedreven digitalisering verder vormgeeft.

De Werkagenda

Nadat het kabinet in maart 2022 de hoofdlijnen van beleid van de digitale transitie van de samenleving presenteerde, is op 4 november de *Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren* aan de Tweede Kamer aangeboden. Tezamen met de Nationale Cybersecurity Strategie, de Strategie Digitale Economie, de doorontwikkeling van de Generieke Digitale Infrastructuur en de Agenda Coalities voor een Digitale Samenleving legt het kabinet hiermee het fundament.

De Werkagenda richt zich op de voorwaarden voor waardengedreven implementatie en gebruik van digitalisering in de samenleving, met oog voor kansen

‘Iedereen moet mee kunnen doen, vertrouwen houden in digitalisering en regie hebben op het digitale leven. Met een overheid die zelf het goede voorbeeld geeft en met aandacht voor alle onderdelen van het Koninkrijk.’

én voor risico's. Vanuit het besef dat iedereen mee moet kunnen doen, vertrouwen houdt in digitalisering en regie heeft op het digitale leven. Met een overheid die zelf het goede voorbeeld geeft, kansen pakt en aandacht heeft voor alle onderdelen van het Koninkrijk.

Deze ambities zijn vertaald in vijf sporen:

1. Iedereen kan meedoen in het digitale tijdperk.
2. Iedereen kan de digitale wereld vertrouwen.
3. Iedereen heeft regie op het digitale leven.
4. De digitale overheid werkt waardengedreven en open voor iedereen.
5. De digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk is versterkt.

Binnen de sporen zijn prioriteiten benoemd die aangeven waar de focus het komend jaar ligt. Elke prioriteit heeft vervolgens eigen doelstellingen en activiteiten die samen zorgen dat de gezamenlijke ambities realiteit worden.

Een jaar onderweg

Nu een jaar later maken we de balans op. Allereerst kijkend naar de meerwaarde van de gekozen aanpak. Vanuit een open dialoog met de samenleving, via inhoudelijke sessies met experts uit de wetenschap,

het maatschappelijke middenveld en het bedrijfsleven en in verbinding met Europese en mondiale gremia. Een goed voorbeeld hiervan is de totstandkoming van de kabinetsbrede visie op generatieve AI. Burgers, wetenschappers, beleidsmakers en ondernemers hebben de tijd genomen om samen te bepalen hoe we ons als samenleving wensen te verhouden tot deze technologie. Of kijk naar de aanpak in de interbestuurlijke data strategie die verder tot wasdom is gekomen. Van klimaat en logistiek, van zorg-, tot het natuur-domein: overal kan data worden gebruikt om ons land verder te helpen en te sturen op de beschikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen. Tegelijkertijd is het belangrijk te zorgen dat data alleen op een verantwoorde manier wordt gedeeld. Om overheidsorganisaties hierbij te helpen is een adviesfunctie verantwoord datagebruik ingericht die ondersteunt bij het bepalen wat technisch kan, juridisch mag en ethisch wenselijk is. Ook is het federatief datastelsel uitgebouwd om partijen te helpen bij het verantwoord samenbrengen en uitwisselen van data uit verschillende bronnen.

Een ander belangrijk thema waar de Werkagenda aandacht aan heeft geschonken is het verminderen van de invloed van desinformatie, bijvoorbeeld tijdens de afgelopen Tweede Kamer verkiezingen. Desinformatie kan burgers bewust op het verkeerde been zetten en hun gedachtenvorming beïnvloeden. Het afgelopen jaar is gewerkt aan het meer weerbaar maken van burgers, aan het versterken van het maatschappelijk

spoor 1

Iedereen kan *meedoen* in het digitale tijdperk

spoor 2

Iedereen kan de digitale wereld *vertrouwen*

spoor 3

Iedereen heeft *regie* op het digitale leven

spoor 4

De digitale overheid werkt *waardengedreven* en open voor iedereen

spoor 5

Versterken digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk

‘Aandacht voor het digitaal borgen van mensenrechten vergroot het vertrouwen in digitalisering.’

debat en het stimuleren van open source alternatieven als Pol.is en Mastodon¹ als digitale gemeenschapsgoederen. Ook is geïnvesteerd in Pubhubs en Public Spaces² en is met NLNet en het SIDN fonds begonnen met het identificeren én stimuleren van betekenisvolle digitale gemeenschapsgoederen. Daarbij is regulering verscherpt, onder meer via de Digital Services Act. Inmiddels gelden voor de 19 grootste platforms en zoekmachines zoals Apple, YouTube, Meta, X, AliExpress en Booking.com strengere verplichtingen.

Weerbaarheid ontstaat ook vanuit voldoende digitale vaardigheden. Veel kinderen en volwassenen hebben moeite om bewust, kritisch en actief om te gaan met digitale media. En ook ondernemers en werknemers vinden het soms nog lastig om adequaat te reageren op digitale kansen en risico's. Via de Werkagenda trekken publieke, maatschappelijke én private sectoren daarom samen op om iedereen die digitaal onvoldoende is toegerust te ondersteunen. Bijvoorbeeld door met de VNG en de Alliantie Digitaal Samenleven centrale informatiepunten in te richten waar burgers terecht kunnen met al hun vragen. Ook is het leeraanbod vergroot, en is hierbij ook aandacht geschonken aan meer informele manieren van leren op het moment en de plek waar het uitkomt. Ten slotte zijn er online hulpmiddelen ontwikkeld zoals de Digihandig app, die te gebruiken is op de smartphone.

Om het vertrouwen in digitalisering te vergroten is aandacht geschonken aan het waarborgen van mensenrechten in digitalisering. Zo helpt de mensenrechtentoets (IAMA) ontwikkeld voor discussie en

besluitvorming rondom de inzet van algoritmen door overheidsorganen. Specifiek voor kinderen is een kinderrechtentoets (KIA) ontwikkeld en Europees is het Better Internet for Kids beschikbaar gekomen. Door een norm te stellen en hulpmiddelen te geven om die norm te toetsen krijgt waardengedreven digitalisering vorm. Vertrouwen komt ook voort uit het gevoel regie te hebben op alle ontwikkelingen en besluiten. Daarom is er online een overzicht gerealiseerd waar burgers kunnen zien op welke wijze een overheidsbesluit tot stand is gekomen en welke gegevens daarvoor zijn gebruikt. Uiteindelijk zullen alle ruim 600 overheidsbesluiten inzichtelijk worden gemaakt op de website wiegebruiktmijngegevens.nl.³ Ook kunnen burgers via MijnOverheid.nl inzien welke gegevens de overheid het meest gebruikt en welke organisaties een melding krijgen als persoonsgegevens in de Basisregistratie Personen wijzigen, bijvoorbeeld bij een verhuizing.

De Werkagenda heeft ook aandacht geschonken aan het verbeteren van dienstverlening. Zo is MijnZaken gerealiseerd en getoetst in 6 gemeenten: een gebruiksvriendelijke track & trace service die inwoners, ondernemers en medewerkers van de gemeenten inzicht geeft in de status van een aanvraag van een product of een dienst. Dit verbetert de dienstverlening en voorkomt onnodige contacten. Ook is dienstverlening verbeterd en meer toegespitst op de behoeften van specifieke levensgebeurtenissen als 18 jaar worden of het starten van een onderneming. In de komende periode worden meer levensgebeurtenissen gebruikt om dienstverlening te verbeteren.

1. Pol.is begeleidt discussies met duizenden deelnemers en biedt inzicht in de diversiteit van meningen, met name de punten van consensus en polarisatie. Mastodon is een sociaal netwerk met een open karakter.
2. Pubhubs is een sociaal netwerk gebaseerd op publieke waarden. Public Spaces is een coalitie van publieke organisaties die werken aan een alternatief digitaal ecosysteem op basis van publieke waarden.
3. Begrensd door wettelijke of gerechtvaardigde uitzonderingen die van toepassing zijn bij belangenafweging in het kader van bijvoorbeeld opsporing, rechtshandhaving, Defensie of inlichtingenverzameling.

‘In een tijd waarin de wereld om ons heen onrustig is, is veiligheid van doorslaggevend belang. Ook digitaal.’

Belangrijk bij deze dienstverlening is het gemak waarmee burgers en ondernemers kunnen bewijzen dat ze zijn wie ze zijn. De Wet digitale overheid regelt dat burgers en bedrijven veilig en betrouwbaar kunnen inloggen bij de (semi-)overheid. Mensen hebben onder deze wet een keuze qua inlogmiddel. Om dit palet verder uit te breiden is gestart met het ontwikkelen van een eerste prototype van een open source digitale identiteitswallet waarmee een gebruiker straks ook kan inloggen en gegevens kan delen. Op het vlak van identiteit is verder gewerkt aan de mogelijkheden om leeftijd te kunnen verifiëren. Het stappenplan bevat een set aan (minimale) eisen die gesteld moeten worden aan een dergelijk systeem. Dit helpt ontwikkelaars van online producten en diensten om dit te integreren in hun dienstverlening. In de komende periode wordt het stappenplan in een concrete casus getoetst. Daarnaast wordt gekeken of de eisen opgenomen kunnen worden in internationale normering, zoals NEN of ISO.

Uiteraard wordt bij dit soort ontwikkelingen scherp gelet op privacy en gegevensbescherming. EU wet- en regelgeving, zoals de Algemene verordening gegevensbescherming, geeft een solide basis voor de bescherming van privacy online. De naleving van

wet-regelgeving is voor de overheid een zeer belangrijke opgave, juist omdat de overheid hierin het goede voorbeeld dient te geven. De complexiteit van deze regelgeving kan echter ook leiden tot terughoudendheid bij gegevensdeling, ook in gevallen waarin het delen van gegevens rechtmatig en wenselijk is. Ook dit vraagstuk wordt in de Werkagenda geadresseerd.

In een tijd waarin de wereld om ons heen onrustig is, is veiligheid van doorslaggevend belang. Met de Cybersecurity strategie van JenV als leidend instrument is gewerkt aan het versterken van de digitale veiligheid en weerbaarheid. Zo is met de Herziening Europese Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging de basisnorm voor organisaties verhoogd. Tegelijkertijd is gewerkt aan passende ondersteuning. Bijvoorbeeld door instrumenten te realiseren die overheidsorganisaties helpen bij het veilig inkopen van ICT-producten en diensten en door een overheidsbrede aanpak voor Red Teaming⁴ te ontwikkelen om zwakke plekken in de infrastructuur zo snel mogelijk te ontdekken. Om burgers te helpen valse websites snel te onderscheiden van echte overheidswebsites is gewerkt aan één beveiligde overheidsextensie. Daarnaast is gekeken naar de impact van nieuwe technologieën als Quantum Computing. Meer rekenkracht betekent wellicht dat de huidige manieren van cryptografie herzien moeten worden. Het is zaak hier tijdig op voorbereid te zijn.

In het afgelopen jaar is ook gewerkt aan het verder op orde brengen van de gegevens- en informatiehuishouding van het Rijk. Het is onomstreden dat informatie een wezenlijke grondstof is voor de werking

4. Een red-teamingtest is een securitytest waarbij een cyberaanval op een organisatie wordt gesimuleerd. Het doel is om de beveiligingsmaatregelen te testen en de organisatie hiervan te laten leren. Op basis van de bevindingen worden verbeterplannen opgesteld om de weerbaarheid te verbeteren.

van ons overheidsapparaat en vitaal is voor verantwoording in onze democratie. Er mag dus geen informatie kwijt zijn en ook geen twijfel bestaan over de juistheid en echtheid daarvan. Departementen, gemeenten, provincies en waterschappen werken hard aan verbeteren van de informatiehuishouding voor openbaarheid van bestuur. Het kabinet heeft dat verder aangescherpt met concrete eisen aan de informatievoorziening naar de Tweede Kamer. Zo worden onder meer bij alle stukken gericht aan het parlement ook de onderliggende ‘beslisnota’s’ meegestuurd. Er is een Regeringscommissaris Informatiehuishouding aangesteld die de rijksbrede veranderopgave in kaart brengt en aanspoort. En er is een Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding aangesteld dat monitort, bemiddelt en gevraagd en ongevraagd adviseert.

In Caribisch Nederland is gewerkt aan het versterken van voorzieningen zodat burgers en bedrijven op een volwaardig niveau mee kunnen doen. Zo is geregeld dat studenten uit Caribisch Nederlandse eilanden en de Landen een burgerservicenummer kunnen krijgen voordat ze in Nederland komen studeren en is er een wetsvoorstel in consultatie geweest dat regelt dat alle inwoners van Caribisch Nederland een burgerservicenummer krijgen. Dit maakt het mogelijk om later meer digitale overheidsdiensten beschikbaar te maken, zoals het DigiD. Daarnaast is gekeken hoe basisvoorzieningen als beschikbaar, betaalbaar en stabiel internet verbeterd kunnen worden en hoe de toegang tot het online domein kan worden vergroot, ook voor mensen die thuis geen voorzieningen hebben.

Waardengedreven digitaliseren heeft tenslotte een Europese en mondiale component. Nederland wordt internationaal gewaardeerd. Onze manier van waardengedreven digitalisering beklijft in de EU en bij internationale organisaties als de VN, OESO, UNESCO, Raad van Europa en G20/G7. Nederland is een voor-

beeld hoe je samen met Big Tech kunt optrekken en hen toch bij de les houdt. Daarnaast wordt de Nederlandse inzet gebruikt om EU-wetgeving als AI-Act, de Digital Services Act (DSA) en de Digital Market Act (DMA) aan te scherpen. Tenslotte is Nederland in 2024 opnieuw voorzitter van de Freedom Online Coalition. Een coalitie die zorgt dat kwesties op het gebied van internetvrijheid en mensenrechten op de internationale beleidsagenda blijven staan.

En nu doorpakken in 2024

Ontwikkelingen in het digitale domein volgen elkaar snel op. Daarom is met de Tweede Kamer afgesproken om de Werkagenda jaarlijks te actualiseren. Deze *Geactualiseerde Werkagenda* is hiervan het resultaat. De ambitie blijft gelijk, net zoals dat geldt voor de manier van samen werken met burgers, bedrijven, wetenschappers en maatschappelijke organisaties: in Nederland, Europa en daarbuiten. We laten niemand achter, zorgen dat er vertrouwen blijft in de digitale ontwikkelingen en geven iedereen de regie over het eigen digitale leven. Tegelijkertijd zijn doelen en activiteiten aangescherpt:

1. Allereerst omdat doelen zijn behaald. Bij elke prioriteit wordt aangegeven welke resultaten in 2023 zijn gerealiseerd.
2. Aanscherping volgt ook uit een beter zicht op wat nodig is om doelstellingen te realiseren. Een goed voorbeeld is spoor 5 gericht op Caribisch Nederland. Hier is door de samenwerking met de lokale partijen veel beter duidelijk geworden waar behoeftes, kansen en risico's liggen. Activiteiten zijn hierop aangepast, tevens is een extra prioriteit toegevoegd om duidelijker onderscheid te maken in ambities. Of kijk naar de beïnvloeding van internationale gremia en de inbreng in de totstandkoming van EU-regelgeving. Dat wordt in deze Werkagenda duidelijker gescheiden van de implementatie van (EU) regelgeving. In plaats van

3. één prioriteit zijn er nu twee prioriteiten benoemd. Actualisatie kan tenslotte ook voorkomen omdat een ontwikkeling veel dominanter is geworden. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is generatieve AI en de kansen en risico's die dit met zich meebrengt. Deze Agenda legt om die reden meer nadruk op AI.

De vijf sporen blijven leidend. Daarbinnen zijn 17 prioriteiten benoemd waarbinnen waardengedreven digitalisering verder vorm krijgt.

Bij de realisatie van doelstellingen is uitvoerbaarheid en financiële dekking belangrijk. Hierbij wordt de volgende aanpak gehanteerd:

- Bij bestaande initiatieven geldt dat dit wordt gedekt vanuit de daarvoor bestemde budgetten op de departementale begrotingen. De uitvoeringsconsequenties van versnelling van bestaande initiatieven worden eerst getoetst, inclusief de impact op bestaande activiteiten en middelen.
- Eventuele financiële gevolgen van beleid dat voortvloeit uit EU-regelgeving dienen te worden ingepast conform de regels van de budgetdiscipline.
- Voor ontwikkeling van nieuw beleid waarvoor BZK eerstverantwoordelijke is, zal BZK waar nodig herprioriteren op haar begroting. Nieuwe initiatieven worden nog getoetst op uitvoeringsconsequenties, inclusief de impact op bestaande activiteiten en middelen en mogelijke fasering.
- Eventueel wordt bezien of beroep gedaan kan worden op EU-fondsen of dat er (met private partijen) voorstellen worden ingediend bij het Nationaal Groeifonds.

Legenda

Binnen elke prioriteit worden ambitie, doelen en activiteiten op dezelfde manier gepresenteerd. Allereerst worden de meer algemene zaken benoemd middels onderstaande tabel:

Maatschappelijke opgave

Beschrijving van de situatie en weergave waar de overheid een bijdrage wil of moet leveren om de gewenste situatie te realiseren.

Reeds behaalde resultaten 2023

Beschrijving van de meest belangrijke zaken die in 2023 zijn gerealiseerd.

Doelen

Beschrijving van de doelstellingen.

Indicatoren

Beschrijving van de indicatoren om voortgang te monitoren.

Vervolgens worden de te behalen resultaten gepresenteerd:

Omschrijving

Omschrijving van het generieke resultaat.

Resultaat voor 2024

Omschrijving van het resultaat dat in 2024 wordt beoogd.

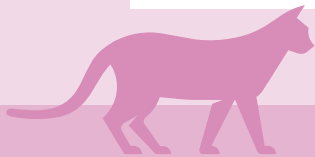
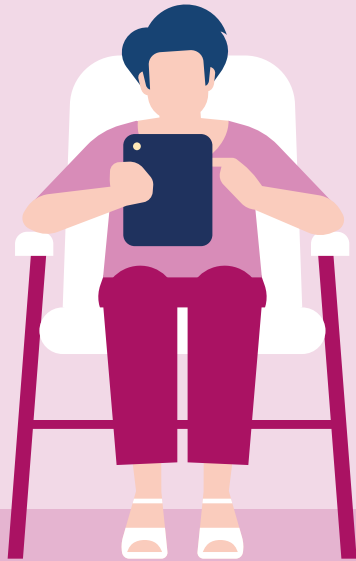
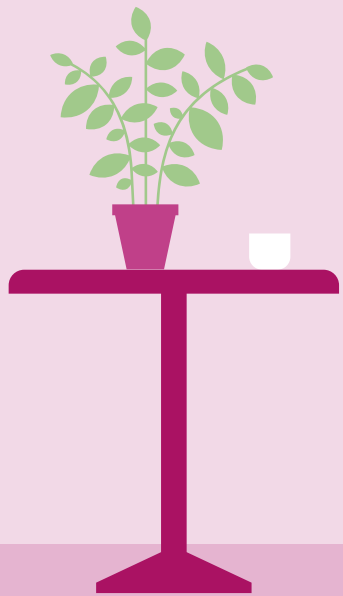
Uitvoerder – Door wie, met wie

Omschrijving van de betrokken organisatie(s).

De vijf sporen

Spoor 1

Iedereen kan *meedoen* in het digitale tijdperk

Vaardigheden en kennis

Dienstverlening

Internationaal

Iedereen kan *meedoen* in het digitale tijdperk

Iedereen moet mee kunnen doen aan het digitale leven. Dit komt allereerst voort uit voldoende vaardigheden en kennis. Helaas heeft nog altijd een groot aantal kinderen en volwassenen moeite om bewust, kritisch en actief om te gaan met sociale digitale media.

Toegankelijkheid wordt ook bepaald door de mate waarin publieke dienstverlening aansluit bij de leefwereld van burgers en ondernemers en de mate waarin er samen wordt gewerkt als één overheid. Tenslotte wordt digitale toegankelijkheid voor een deel buiten onze eigen landsgrenzen bepaald. Zo zijn de grootste technologiebedrijven gevestigd buiten Nederland en komt een deel van de regelgeving uit Europa. Het is belangrijk te zorgen dat de Nederlandse inzet over waardengedreven digitalisering ook internationaal gehoord en meegenomen wordt.

Om te zorgen dat iedereen kan meedoen aan het digitale leven richt de Werkagenda zich op het:

Vergroten van **digitale vaardigheden en kennis** van burgers, ondernemers en werknemers.

Realiseren van toegankelijke en ontzorgende digitale **overheidsdienstverlening**.

Beïnvloeden van **internationale gremia en organisaties** zodat ook zij digitalisering waardengedreven kunnen vormgeven.

1.1 Vergroten van digivaardigheden en kennis

Maatschappelijke opgave

Te veel mensen beschikken niet over voldoende digitale vaardigheden om mee te komen in de samenleving en de kansen van digitalisering te benutten. Digitale vaardigheden representeren wel een van de belangrijkste levensbehoeftes van burgers. Volgens de Algemene Rekenkamer zijn er naar schatting 2,5 miljoen Nederlanders met onvoldoende (digitale) basisvaardigheden en hebben ruim 5 miljoen volwassen Nederlanders moeite om bewust, kritisch en actief om te gaan met sociale digitale media. Ook bestuurders, ondernemers en medewerkers van overheden en bedrijven beschikken regelmatig over onvoldoende vaardigheden om kansen te benutten en risico's te kunnen mitigeren.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Uit onderzoek van het CBS⁵ komt dat in 2023 83% van de Nederlanders van 16 tot 75 jaar over ten minste digitale basisvaardigheden beschikt. Daarmee is de EU-doelstelling van 80% in 2030 behaald.
- Oplevering van Handboek en Handreiking voor het opzetten van lokale hulpnetwerken op digitale inclusie. Veertien koplopergemeenten zijn gestart met de inrichting van een netwerk voor lokale hulp en dienstverlening.
- Tel mee met Taal en CBS hebben de monitor 'Landelijk beeld volwasseneneducatie' ontwikkeld. Hiermee wordt jaarlijks de deelname aan cursussen en kenmerken van cursisten in kaart gebracht in verschillende regio's met als doel de basisvaardigheden te bevorderen.⁶
- DigiHulplijn voortgezet: tussen de 500–1.000 bellers per maand die worden geholpen bij hun vragen over digitalisering. Een verdubbeling ten opzichte van de start van de DigiHulplijn in 2021. Naast bellen kunnen mensen nu ook contact opnemen via Whatsapp.
- De 688 Informatiepunten Digitale Overheid (IDO'S) zijn versterkt. Medewerkers verwijzen mensen door naar cursussen digitale vaardigheden. Gemeenten en bibliotheken kunnen de middelen ook benutten om cursusaanbod in te kopen.
- De digitale vaardigheden van Nederlanders worden gemonitord met het DIGCOM-onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. Dit is een uitgebreid onderzoek naar de digitale kennis en competenties van Nederlanders, van knoppenkennis tot kritische vaardigheden en van netiquette tot aan AI. Dit biedt inzicht in hoe digitale competenties zich over tijd ontwikkelen en welk beleid moet worden ingezet.
- Opleveren van de Digihandig app. Dit is een flexibel en laagdrempelig leermiddel voor de smartphone waarmee mensen zelfstandig, thuis en in de eigen tijd kunnen oefenen met digitale vaardigheden⁷.
- De AI-parade is langs 35 bibliotheken door het hele land gereisd om mensen laagdrempelig meer inzicht te geven in AI.

5. [CBS – Nederlanders digitaal steeds vaardiger](#)

6. [Landelijk Beeld Volwasseneneducatie – Tel mee met Taal](#)

7. [Digitaal handiger worden met je smartphone](#)

Doelen

1. Iedereen heeft de digitale vaardigheden om (zo veel mogelijk zelfstandig) mee te kunnen doen in de digitale samenleving.
2. Kinderen en jongeren die van school afkomen zijn digivaardig.
3. Bestuurders, werkgevers en werknemers zijn digivaardig en in staat de kansen die technologie en digitalisering bieden, veilig en weerbaar te benutten.
4. Burgers begrijpen de kansen en risico's van opkomende technologieën.
5. Mensen kunnen in hun eigen buurt terecht voor ondersteuning bij digitale uitdagingen in het dagelijks leven.

Indicatoren

- % van de mensen van 16 tot 75 jaar met basis digivaardigheden in 2025 (conform Eurostat) (streefwaarde: 80%, in 2021 was de waarde 79%).
- Wordt vastgesteld op basis van het herziene curriculum.
- In 2025 is er binnen de overheid structureel een actueel en passend leeraanbod gericht op digitalisering voor bestuurders en topmanagers.
- In 2025 is er in elke arbeidsmarktregio een laagdrempelig scholingsaanbod voor omscholvers en schoolverlaters om gevorderde digitale vaardigheden op bijvoorbeeld AI te leren.
- Er zijn lokaal en landelijk op verschillende thema's activiteiten en campagnes voor het grote publiek, waarbij het bereik wordt gemonitord.
- % mensen met een digitale hulpvraag dat in de buurt hulp weet te vinden in 2025 (streefwaarde: 90%).

1.1 Vergroten van digivaardigheden en kennis | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder – Door wie, met wie
<p>1. Doorontwikkelen van de platform aanpak op landelijk en lokaal niveau via samenwerking van bibliotheken, gemeenten, welzijnsinstellingen en private partijen. Dit bouwt onder andere voort op Tel mee met Taal, Alliantie Digitaal Samenleven, Netwerk Mediawijsheid en het hulpnetwerk rondom IDO's.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijk is hoe opschaling en implementatie van lokale hulpnetwerken digitale inclusie vorm kan krijgen in samenwerking met een landelijke coalitie van publieke en private partners op basis van pilots in gemeenten. De lokale ketenaanpak digitale inclusie wordt uitgevoerd in 15 koplopergemeenten, wat input geeft voor verdere doorontwikkeling van de handreiking. • Er is een breed aanbod om digitale vaardigheden te verbeteren in Europees Nederland en Caribisch Nederland. Er zijn onder meer toegankelijke en laagdrempelige lokale activiteiten en lesaanbod op digitaal bewustzijn, kritische vaardigheden en begrip van nieuwe technologieën. Tevens is er voldoende informeel lesaanbod dat flexibel gevolgd kan worden in de eigen tijd en inspeelt op specifieke leerbehoeften. • Bibliotheken en eventueel andere voorzieningen/ locaties zijn toegerust om mensen hulp te bieden bij veilig internetten. De bekendheid van deze voorzieningen is toegenomen. Bibliotheken en zorginstellingen werken samen om digitale vaardigheden die mensen nodig hebben in de zorg te verbeteren. IDO's bieden hulp aan mensen die er zelf niet uitkomen of vragen hebben over digitale diensten. IDO-medewerkers zijn alert op de digitale vaardigheden van IDO-bezoekers en verwijzen bezoekers actief door naar het cursusaanbod. De Koninklijke Bibliotheek stimuleert met het programma Digitaal Burgerschap het activiteiten aanbod in bibliotheken op digitale weerbaarheid en AI. • 60% van de gemeenten is actief bezig en helpt mensen met digitale vaardigheden en inclusie. • Gemeenten en sociale partners hebben hulpmiddelen (doorvertaling van het handboek naar de eigen lokale situatie, overzicht van lokaal cursusaanbod en hulporganisaties) om een lokaal ondersteuningsnetwerk digitale inclusie te bouwen. 	<p>BZK, OCW, VWS, SZW, VNG, gemeenten, KB</p>
<p>2. Publiek/maatschappelijk/privaat samenwerken om randvoorwaarden voor digitale vaardigheden te realiseren, zoals computers en internet toegang.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apparaten van de Rijksoverheid die nog herbruikbaar zijn, worden beschikbaar gesteld voor kwetsbare groepen. • Er is in twee gemeenten geëxperimenteerd met het sociaal internet pakket. 	<p>BZK, andere departementen, ADS, NL Digital, Stichting Allemaal Digitaal</p>

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder – Door wie, met wie
<p>3. In kaart brengen en monitoren van de digitale competenties van Nederlanders.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is scherper zicht op wat de digitale competenties van verschillende groepen in de samenleving zijn. Dit wordt onder meer gerealiseerd door uitkomsten van het DIGCOM-onderzoek van de UvA te combineren met het twee jaarlijkse onderzoek 'ICT-gebruik van huishoudens en personen' van CBS en Eurostat. Op basis van deze inzichten wordt beleid gevormd en activiteiten gericht. • Eerste inzichten: <ul style="list-style-type: none"> • Uit het DIGCOM-onderzoek blijkt dat mannen gemiddeld beter scoren dan vrouwen op digitale kennis. Daarom promoten wij voor vrouwen de Informatiepunten Digitale Overheid, onder meer via de Libelle Zomerweek en door een Digibelle uit te brengen (een themanummer van Libelle over digitalisering). Hiermee bereikt de overheid meer dan 150.000 mensen. • Uit onderzoek van DIGCOM en Centerdata komt naar voren dat alle groepen meer digitaal weerbaar willen zijn. Het programma 'digitaal burgerschap' van bibliotheken maakt burgers – jong en oud – vaardig en weerbaar. • Uit onderzoek blijkt dat ouderen minder digitaal vaardig zijn. Met de Digihandig-app kunnen ouderen op een laagdrempelige manier aan de slag met hun smartphone. Voor aanvullende hulp verwijst de app naar IDO's, SeniorWeb en de Digihulplijn. 	<p>BZK, OCW, Alliantie Digitaal Samenleven</p>
<p>4. Nederland zet zich in om digitale vaardigheden voor gemarginaliseerde groepen internationaal te verbeteren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbeelden van resultaten: <ul style="list-style-type: none"> • Er wordt samengewerkt met (lokale) bedrijven in ontwikkelingslanden om in-company digitale vaardigheden van jongeren te ontwikkelen. • Jonge vrouwelijke ondernemers in Ethiopië worden ondersteund bij het ontwikkelen van digitale vaardigheden. 	<p>BZ</p>
<p>5. Toevoegen van digitale geletterdheid aan het curriculum voor het basis- en voortgezet onderwijs.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Scholen in het funderend onderwijs hebben versterkte ondersteuning om onderwijs te geven in digitale geletterdheid (Masterplan basisvaardigheden). • Het Expertisepunt digitale geletterdheid ter ondersteuning van scholen is in november 2023 opgericht en dit wordt in 2024 verder uitgebreid. • De concept kerndoelen worden in het voorjaar van 2024 verwacht. 	<p>OCW, SLO, Kennisnet en onderwijsveld</p>

Omschrijving

6. Stimuleren van **cursusaanbod** voor werkgevers en werknemers en benaderen hen proactief.

Resultaat voor 2024

- Het cursusaanbod voor werknemers is onder de aandacht gebracht en waar nodig verbeterd. Via het Nationaal Groeifonds project 'LLO collectief Laagopgeleiden en Laageletterden' dat in 2023 is gestart met de pilotregio's Twente en Zuidoost Brabant wordt nieuw lesaanbod op maat en vraaggericht ontwikkeld in pilotregio's.
- Agrariërs kunnen in de Subsidiemodule agrarische bedrijfsadviesing en educatie advies aanvragen of cursussen volgen.⁸
- Er is meer laagdrempelig trainings- omscholingsaanbod beschikbaar. De Human Capital Agenda ICT vergroot het aantal digitaal geschoolden via het ondersteunen en stimuleren van publiek private samenwerkingen tussen het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. Op de netwerkkaart worden deze pps-en die scholing aanbieden gepresenteerd. Partners zijn onder andere de SER, NL Digital, VNO-NCW, CA ICT en Human Capital sectoren.⁹

Uitvoerder – Door wie, met wie

EZK, OCW, LNV, BZK en medeoverheden

8. Via het Groenpact Versnellingsprogramma Digitalisering en Technologisering voor het groene onderwijs.

9. <https://hcaict.nl/regionale-samenwerkingen>

1.2 Toegankelijke, hoogwaardige en proactieve dienstverlening

Maatschappelijke opgave

De overheid is er voor iedereen. Toch sluit onze publieke dienstverlening nog steeds onvoldoende aan bij de leefwereld van burgers en ondernemers. Uit onderzoek blijkt dat complexiteit het grootste knelpunt is. Mensen hebben meestal niet contact met maar één publieke dienstverlener, maar met meerdere dienstverleners. De transformatie van de overheid is dan ook gericht op het veranderen van de context waarin publieke dienstverlening wordt verleend, namelijk vanuit de leefwereld van mensen en niet vanuit de organisatie van de overheid. Hiermee wordt nadrukkelijk een nieuwe dimensie aan publieke dienstverlening toegevoegd. Een andere dimensie die wordt toegevoegd is zorgen voor de juiste balans tussen digitale en niet-digitale dienstverlening.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Er is een statusoverzicht van (aan)vragen gerealiseerd en getoetst in de Mijn-omgeving van 6 gemeenten. Hiermee kunnen burgers en ondernemers de status van hun (aan)vraag inzien en volgen en wordt de interactie met de overheid eenvoudiger en soepeler.
- Uitrol van Berichten over uw Buurt. Ruim 9 miljoen Nederlanders¹⁰ worden per e-mail persoonlijk geïnformeerd over relevante bekendmakingen van de overheid rond hun eigen woonadres.
- In de Aanpak Levensgebeurtenissen is dienstverlening verbeterd op basis van ervaren knelpunten. Zo is het persoonlijk overzicht '18 jaar worden' op Rijksoverheid.nl aangepast en geactualiseerd en in het kader van de levensgebeurtenis 'starten onderneming' is de Naamchecker gerealiseerd.
- Opzet van het DigiToegankelijk Toezicht en OndersteuningsProgramma (DT TOP) dat organisaties helpt bij het verbeteren van de digitale toegankelijkheid van hun websites en mobiele applicaties. Belangrijk onderdeel hierin is het betrekken van ervaringsdeskundigen bij het toetsen van websites en apps. Daarnaast biedt DT TOP ondersteuning middels webinars en advisering op intern beleid en inkoop. Ook zijn een dashboard en kennisbank opgeleverd voor ondersteuning van digitale toegankelijkheid.
- Overheidsorganisaties zijn ondersteund om de toegankelijkheid van mobiele applicaties te verbeteren. Met leveranciers zijn ca. 1.000 toegankelijkheidsfouten opgelost. Meerdere apps zijn uitgefaseerd of worden opnieuw gebouwd. Andere apps, zoals de CoronaMelder, worden niet meer gebruikt.

10. Die beschikken over een DigiD / 25 jaar of ouder zijn en een e-mailadres hebben in MijnOverheid.

Doelen

1. In de inrichting van publieke dienstverlening staat altijd het perspectief van mensen centraal. Mensen:

- ervaren publieke dienstverlening als volledig aansluitend bij hun situatie en context;
- krijgen publieke dienstverlening integraal en pro-actief aangereikt naar aanleiding van een (levens)gebeurtenis;
- ervaren publieke dienstverlening als persoonlijk, dichtbij en betrouwbaar, ongeacht het gekozen kanaal.

Om publieke dienstverlening te realiseren die aansluit bij de behoeften en leefwereld van mensen, betrouwbaar, persoonlijk en dichtbij is, is een **transformatie van de overheid** nodig. We doen dat langs 2 perspectieven die aansluiten bij hoe vanuit het perspectief van mensen naar publieke dienstverlening kan worden gekeken:

1. Mensen nemen zelf het initiatief om naar een dienstverlener toe te gaan: **de loketfunctie van de overheid**.
2. Mensen ontvangen proactief informatie van een dienstverlener of maken automatisch gebruik van regelingen waarop ze recht hebben: **proactieve dienstverlening**.
3. Vaak vormen **Levensgebeurtenissen**, waarbij meerdere dienstverleners betrokken zijn, de aanleiding voor mensen om zaken te moeten regelen of contact te zoeken. Zij vormen een rode draad langs de beide perspectieven en zijn ook het vliegwiel voor uitwerking van specifieke verbeteracties op het terrein van publieke dienstverlening.

Daarnaast is publieke dienstverlening gebruikersvriendelijk, begrijpelijk, transparant en toegankelijk voor iedereen, zowel digitaal als niet-digitaal. En ervaren ook Nederlanders in het buitenland een gedegen digitale dienstverlening.

2. Burgers die niet digitaal kunnen meekomen of zelf niet (digitaal) mogen handelen kunnen anderen hiervoor machtigen en zich digitaal laten vertegenwoordigen voor alle digitale dienstverlening.

Indicatoren

- In 2024 dient de online overheidsinformatie, inclusief rechten en verplichtingen van burgers, voor alle informatiegebieden¹¹ onder de EU Single Digital Gateway (SDG) verordening zo vormgegeven te zijn dat deze voldoet aan de eisen van die verordening.
- Alle overheidsdienstverlening is digitaal en niet-digitaal beschikbaar, betrouwbaar en transparant (verbinding met Regie op gegevens prioriteit 3.1 'Regie op gegevens'). Er wordt gewerkt aan het inrichten van een toezichtfunctie op digitoegankelijkheid.
- Volledig inzicht in de behoefte van mensen die nu bij het IDO komen én diegenen die er niet komen, waardoor de geboden ondersteuning bij publieke dienstverlening voor deze groep mensen merkbaar is vergroot.
- Voorstel voor instrumenten om het bereik onder mensen die behoefte hebben aan laagdrempelige ondersteuning bij publieke dienstverlening te vergroten op basis van een behoefte- en doelgroepenonderzoek
- Monitoring en toetsing van tevredenheid van mensen die geholpen worden door een overheidsbrede dienstverlener, bijvoorbeeld in een overheidsbrede loket; De beschikbare professionellijnen voor overheidsbrede dienstverleners én het aantal overheidsbrede dienstverleners zijn toegenomen. Mensen die behoefte hebben aan een overheidsbrede dienstverlener weten deze ook te vinden.
- Monitoring van bezoekersstatistieken aan de vernieuwde website Overheid.nl en mate van tevredenheid met de verkregen informatie over publieke dienstverlening.
- 18-jarigen zijn pro-actief geïnformeerd over rechten en plichten en ervaren betere dienstverlening.

- Aansluiten van dienstverleners op de voorzieningen voor de wettelijke vertegenwoordiging zoals de bevoegdheidsverklaringsdienst en de gezagsmodule. Eind 2025 is iedereen aangesloten.

11. Informatiegebieden gericht op burgers en bedrijven zoals 'burger- en familierecht' en 'belastingen'.

1.2 Toegankelijke, hoogwaardige en proactieve dienstverlening | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder – Door wie, met wie
<p>1. Inrichten van de publieke dienstverlening op een manier dat burgers en ondernemers áltijd zelf kunnen kiezen op welke wijze ze gebruik willen maken van deze dienstverlening (click, call, face).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal praktijkinitiatieven met overheidsbrede dienstverleners is toegenomen: effect voor mensen en impact op organisaties is bepaald. • Het vernieuwde Overheid.nl is gerealiseerd met overheidsbrede informatie over publieke producten en diensten (1e fase). • Het bereik van de IDO's is merkbaar vergroot door een lokale ketenaanpak, inhoudelijke samenwerking tussen IDO's en gemeenten en praktijkinitiatieven met onder andere IDO-locaties buiten de bibliotheken. De feedbackloop IDO's voor verbetering publieke dienstverlening is gerealiseerd. • Wet Modernisering Electronisch Bestuurlijk Verkeer is geïmplementeerd. • In het kader van de aanpassing van de Awb moeten bestuursorganen passende ondersteuning aan mensen bieden. In samenwerking met VNG, gemeenten, uitvoeringsorganisaties en WaU worden handvatten geboden die bijdrage aan deze passende ondersteuning. • Er is een generieke landelijke feedbackfunctie gerealiseerd. Via het vernieuwde Overheid.nl kunnen mensen feedback voor verbeteren van dienstverlening geven. 	<p>BZK, overheidsbreed, VNG, Alliantie Digitaal Samenleven, (semi) private partijen met een publieke taak, KB en bibliotheken</p>
<p>2. Ontwikkelen proactieve en transparante dienstverlening.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De verkenning naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van een landelijk Persoonlijk Digitale Regelingenoverzicht is afgerond. Hiermee krijgen mensen gepersonaliseerd advies over lokale, regionale en nationale regelingen waarop ze recht hebben en ze kunnen dat meteen aanvragen. De uitwerking van concrete verbeteracties rond proactieve dienstverlening in de levensgebeurtenis '18 jaar worden', 'werkloos worden' en 'overlijden van een ondernemer' afgerond. 	<p>BZK, SWB, CJIB, overheidsbreed, VNG, private partijen</p>
<p>3. Verbeteren van gebruiksvriendelijkheid, begrijpelijkheid en de naleving van de wettelijke verplichting op digitale toegankelijkheid.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het toetsingskader inclusieve dienstverlening is opgeleverd. Het toetsingskader bestaat uit diverse meetmethoden om de mate van inclusiviteit van je dienstverlening te toetsen. • Er is een modellenbank met begrijpelijke teksten en voorbeeldbrieven voor overheidscommunicatie. • Doorontwikkeling hulpmiddelen voor ambtenaren op het gebied van begrijpelijke taal. 	<p>BZK, overheidsbreed, interbestuurlijk</p>
<p>4. Inclusieve en naadloze publieke dienstverlening faciliteren door het stimuleren van omnichannel aanpak via generieke services.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De MijnZaken service is uitgebreid bij 20 gemeenten. • Lopende Zaken Mijn Overheid is aangesloten op de MijnZaken service standaard. • Met Mijn Overheid heeft een pilot met aansluiting van een uitvoeringsorganisatie op de MijnZaken service plaatsgevonden. • Verkenning van MijnZaken service in het ondernemersdomein afgerond. 	<p>BZK, VNG, private partijen, gemeenten, uitvoerings-organisaties en Gebruiker Centraal</p>

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder – Door wie, met wie
5. Verbeteren dienstverlening vanuit levensgebeurtenissen .	<ul style="list-style-type: none"> • Realisatie van verbeteringen op levensgebeurtenissen '18 jaar worden' (proactief informeren over rechten en plichten), 'werkloos worden' en 'kind krijgen'. In het ondernemersdomein wordt ingezet op de levensgebeurtenissen 'Starten onderneming', 'duurzaam ondernemen' en 'ondernemer in zwaar weer'. • Verkenning en plan van aanpak 2 nieuwe levensgebeurtenissen (keuze wordt nog bepaald in overleg met de publieke dienstverleners).	BZK , overheidsbreed, interbestuurlijk
6. Basis op orde: veilige, betrouwbare en beschikbare generieke voorzieningen, afspraken en stelsel Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) . ¹²	<ul style="list-style-type: none"> • GDI-Programmeringsplan 2024 aangeboden aan de Tweede Kamer. In Q1 2024 vindt een herijking plaats. • GDI-Meerjareavisie is geactualiseerd. • Digitale Bouwmeester voor de GDI is aangesteld.	BZK , andere departementen, mede-overheden, uitvoerings-organisaties, beheer-organisaties en private organisaties belast met het uitvoeren van een publieke taak.
7. Implementeren Single Digital Gateway (SDG) om burgers en bedrijven makkelijk toegang tot digitale EU-overheidsdienstverlening te geven.	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een technische aansluiting op het Once-Only Technical System (OOTS) dat volgt uit de SDG-verordening. Via het OOTS krijgen burgers en bedrijven de mogelijkheid om organisaties in verschillende EU-landen automatisch bewijsstukken te laten uitwisselen op grond van het eenmaligheidsbeginsel. Het gaat bijvoorbeeld om diploma's wanneer iemand in een ander EU-land wil gaan studeren of werken.	BZK , RINIS, overheidsbreed

12. Generieke Digitale Infrastructuur is een verzamelterm voor de digitale voorzieningen die overheidsbreed worden gebruikt voor dienstverlening aan burgers en ondernemers zoals een toegangsvoorziening (DigiD) en een stelsel van basisregistraties.

1.3 Waardengedreven (EU) regelgeving bewerkstelligen

Maatschappelijke opgave

Door de ontwikkelingen in onze maatschappij en economie is de digitale transitie in een stroomversnelling gekomen. De vraagstukken die hierbij komen kijken overstijgen in veel gevallen de landgrenzen. Bovendien is er ook in het digitale domein sprake van afhankelijkheden van buitenlandse mogendheden die in de huidige geopolitieke context de Europese Unie (EU) en ook Nederland kwetsbaar kunnen maken. Het is nodig om op EU-niveau en daarbuiten de juiste kaders te stellen en samen te werken. De stappen die in EU-verband, binnen de VN, OESO en G7/G20 worden gezet, geven richting aan de digitale toekomst van Nederland, Europa en elders in de wereld. Andersom kan Nederland deze richting ook zelf binnen de agenda's van deze gremia beïnvloeden. Waar in de afgelopen periode vanuit de EU de nadruk gelegen heeft op het ontwikkelen van nieuwe wet- en regelgeving, moet de focus nu verschuiven naar de implementatie en uitvoering van het wetgevingspakket. Waardengedreven regelgeving legt de basis onder de ambitie om iedereen toegang te geven tot digitalisering. Door dit vervolgens als overheid en bedrijfsleven te implementeren en na te leven wordt het vertrouwen in digitalisering vergroot. Dit wordt uitgewerkt in prioriteit 2.6 'Implementatie van (EU) regelgeving, naleving en toezicht.'

Doelen

1. Nederland brengt publieke waarden, grondrechten en implementeerbaarheid in bij de totstandkoming van nieuwe EU wet- en regelgeving, evenals selectiviteit van de Europese Commissie in het ontwikkelen van nieuwe regelgevende voorstellen. Nederland draagt de waardengedreven boodschap uit binnen en buiten de EU. Nieuwe regelingen dragen bij aan de digitale open strategische autonomie van Nederland en de EU.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Publieke waarden en fundamentele rechten zijn stevig verankerd in wet- en regelgeving van de EU op het gebied van digitalisering. In dit kader vormt de Europese verklaring over digitale rechten en beginselen voor het digitale decennium een leidraad voor het optreden van de EU bij het bevorderen van een inclusieve, welvarende en duurzame samenleving.
- Waardengedreven en mensgerichte digitalisering vinden weerklank binnen de EU en bij de VN, OESO en G20/G7. Hierop vindt nauwe samenwerking plaats tussen BZK, EZK, JenV en BZ.
- Nederland wordt als mondiaal voorbeeld gezien voor het vinden van oplossingen om waardengedreven met Big Tech op te trekken en voor 'securing public values online'.

Indicatoren

- Publieke waarden, grondrechten en implementeerbaarheid zijn verankerd in alle Europese wet- en regelgeving en verdragen.
- Tijdige aansluiting op EU platforms. Verbinding en impact is behaald met gelijkgestemde partners door middel van participatie en representatie bij digitaliseringsvraagstukken.
- Uitnodigingen voor high-level events binnen en buiten Europa.
- Aantoonbare aandacht voor open strategische autonomie binnen wetgevings- en beleidstrajecten EU.

1.3 Waardengedreven (EU) regelgeving bewerkstelligen | Acties

Omschrijving

2. **Publieke waarden en implementeerbaarheid** voor private en publieke partijen structureel onderdeel maken van de **inbreng bij Europese wetgevingstrajecten**. Dit doen we onder andere door proactief te participeren in de Europese gremia waar wetgeving wordt voorbereid en bediscussieerd. We stemmen onze inbreng zoveel mogelijk af op de behoeften van mede-overheden en uitvoeringsorganisaties. Eenzelfde waardegedreven boodschap vormt de kern van de inzet in **internationale organisaties**, mondiaal relevante gremia en podia. Wij dragen hier actief bij aan discussies en beleidsvorming.

Resultaat voor 2024

- Er is in kaart gebracht welke trajecten t/m 2025 lopen vanuit de Digitaliserings- en AI Strategie van de EU, waarop Nederland inzet. Betrokken partijen zijn in beeld.
- De inzet van Nederland binnen wetgevingstrajecten komt tot uitdrukking in de eindtekst van EU wet- en regelgeving.
- De Nederlandse inbreng in internationale organisaties als VN, Raad van Europa, OESO en G20 draagt bij aan het verzilveren van kansen en de waardengedrevenheid van aanbevelingen, conclusies, verklaringen en andere beleidsinstrumenten .
- In 2024 is Nederland opnieuw voorzitter van de Freedom Online Coalition (FOC), die in 2011 door Nederland en de Verenigde Staten is opgericht. In de FOC is aandacht voor voor kansen en risico's van digitalisering. Intussen telt de FOC 38 lidstaten. De FOC focust zich in 2024 op een open, vrije en veilige digitale toekomst, met een inclusieve en samenwerkingsgerichte werkwijze.
- De High-level Advisory Body on AI van de VN kent vooraanstaande Nederlandse leden op het gebied van AI als leden.
- Actieve ondersteuning van de VN Tech Envoy in het uitdragen van de mondiale waardengedreven boodschap.
- Het Nederlandse waardegedreven digitaliseringbeleid komt tot uitdrukking in de Gobaal Digital Compact en de Pact of the Future.

Uitvoerder – Door wie, met wie

BZK, EZK, JenV, OCW, BZ en andere departementen, zoveel mogelijk gezamenlijk met VNG, IPO en UvW.

Spoor 2

Iedereen kan de digitale wereld vertrouwen

Publieke waarden

Desinformatie

Privacy en gegevens bescherming

Nieuwe digitale technologie

Cybersecurity

Regelgeving en Toezicht

Spoor 2

Iedereen kan de digitale wereld vertrouwen

Iedereen moet erop kunnen vertrouwen dat ook in de digitale wereld publieke waarden als veiligheid, privacy en non-discriminatie geborgd zijn.

Deze borging is nog altijd niet vanzelfsprekend. We zien onveilige situaties, zoals phishing, botnets en cybercrime. We zien ook situaties waarin rechten van kwetsbare groepen (zoals kinderen) onder druk staan, bijvoorbeeld doordat digitale toepassingen verleiden om zo lang mogelijk online te blijven of om (impuls)aankopen te doen. En we zien dat technologieën een discriminatoire werking kunnen hebben.

Om te zorgen dat iedereen de digitale wereld kan vertrouwen richt de Werkagenda zich op:

Het beschermen van **Publieke waarden** als het fundament van een verantwoorde digitale transitie. Deze waarden dienen leidend te zijn bij het ontwikkelen en gebruiken van digitale toepassingen.

Het verminderen van de invloed van **Desinformatie** en het versterken van het publieke debat zodat iedereen keuzes kan maken gebaseerd op betrouwbare informatie.

Privacy en gegevensbescherming omdat proportionele en rechtmatige gegevensverwerking een belangrijke voorwaarde is voor vertrouwen in de overheid.

Het vergroten van het inzicht in de impact van **Nieuwe digitale technologieën** zodat burgers toepassingen begrijpen en met vertrouwen durven te gebruiken.

Cyber security om te werken aan een digitaal veilige en weerbare samenleving en overheid.

De implementatie van **(EU) Regelgeving** door het bedrijfsleven en de overheid, **naleving en toezicht**.

2.1 Publieke waarden borgen

Maatschappelijke opgave

Publieke waarden zoals menselijke waardigheid, autonomie en non-discriminatie zijn het fundament van een verantwoorde digitale transitie en dienen leidend te zijn bij het ontwikkelen en gebruiken van digitale toepassingen. Digitalisering kan enerzijds waarden versterken en anderzijds leiden tot schending van publieke waarden. Er is behoefte aan regulering, om te zorgen dat bedrijven, overheden en andere organisaties publieke waarden centraal stellen. Ook is er behoefte aan beleid om organisaties concrete handvatten te bieden publieke waarden in digitale diensten in te bedden. Daarnaast is het van belang om in te gaan zetten op het ontwikkelen en/of opschalen van publieke alternatieven voor grote online producten en diensten.

Doelen

1. Er is een bewustzijn en gedeeld begrip van de publieke waarden bij digitalisering en de normen die daarbij moeten gelden. Er zijn maatschappelijke debatten over rol digitalisering in de samenleving.
2. Burgers en bedrijven ervaren dat de overheid eenduidig grenzen stelt en handhaaft bij het beschermen van publieke waarden en mensenrechten, in Nederland en internationaal. Kwetsbare groepen, zoals kinderen en sociaaleconomisch kwetsbaren, worden extra beschermd.
3. De publieke kern van het internet wordt versterkt en uitgebreid. Burgers, bedrijven en ambtenaren kunnen gebruik maken van (publieke) veilige alternatieven voor online platformen en diensten bij publieke instellingen. Nederland steunt interoperabiliteit van bedrijven met een poortwachtersfunctie omdat dit marktmacht tegengaat en zo bijdraagt aan de levensvatbaarheid van publieke alternatieven.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Het IAMA (mensenrechtentoets) dat in 2021 ontwikkeld is, is toegepast voor discussie en besluitvorming rondom de inzet van algoritmen door overheidsorganen. Daarnaast is er een kinderrechtentoets (KIA) ontwikkeld.
- Op Europees niveau is wetgeving gemaakt en van toepassing zoals de DSA en de DMA. Daarnaast is Europees de BIK+ (Better Internet for Kids) ontwikkeld met daarin acties die lidstaten kunnen ondernemen op gebied van bescherming van kinderen online.
- Er zijn interbestuurlijk inkoopvoorwaarden ontwikkeld waarmee ethiek en publieke waarden een plek krijgen bij inkoop en aanbesteding door de overheid.
- Vanuit het Mensrechtenfonds is tot en met 2027 jaarlijks €20 miljoen gereserveerd voor het verhogen van de online en offline veiligheid van mensenrechtenverdedigers wereldwijd.

Indicatoren

- Standaard meenemen en borgen van publieke waarden bij de inzet van digitale systemen.
- Bereik van dialoogprogramma dat in samenwerking met Rathenau is opgezet en van de begeleidingsethiekssessies die met het Platform voor de InformatieSamenleving (ECP) zijn opgezet over onderwerpen waar publieke waarden onder spanning staan.
- Het toezichtlandschap op het gebied van digitalisering is in kaart gebracht en oplossingsrichtingen voor versterking zijn verkend.
- Uitwerking en implementatie van oplossingsrichtingen ten aanzien van versterking toezicht in de digitale wereld.
- Aanvullend toezicht door de Autoriteit Persoonsgegevens op cookies.
- Identificeren en ondersteunen van vijf 'digital commons' in 2024, zoals een online sociaal medium en open source kantoorsoftware.
- Beschikbaarheid van Mastodon en Pubhub pilots als alternatief publiek sociaal medium.

2.1 Publieke waarden borgen | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Verkennen van mogelijkheden tot het ontwikkelen van een verplicht beeldmerk (of ander instrument) om de borging van publieke waarden in technologie voor burgers inzichtelijk te maken, onder andere om in te zetten bij publieke aanbestedingen.	<ul style="list-style-type: none"> Public Spaces heeft de Spoelkeuken ontwikkeld. Overheidswebsites kunnen een badge (label) krijgen wanneer kernwaarden geborgd zijn. De handreiking publieke waarden en rechten is gepubliceerd en zet stapsgewijs uiteen hoe publieke waarden kunnen worden verwezenlijkt bij het inkopen van ICT.¹³ Marktconsultatie breder beeldmerk publieke waarden voor overheidssystemen is afgerond. 	BZK , alle andere departementen, interbestuurlijk, uitvoeringsorganisaties, bedrijfsleven
2. Structureel uitvoeren van impact assessment (zoals mensenrechten en kinderrechten impact assessments) op digitale diensten met grote impact op burgers.	<ul style="list-style-type: none"> Het IAMA is onderdeel van het implementatiekader algoritmen voor overheden. HRIAs/IAMAs en KIA's (waar nodig) worden structureel uitgevoerd op hoog-risico AI-toepassingen. Er zijn gratis IAMA trainingen aangeboden. 	BZK , overheden
3. Organiseren van het debat over waardenspanningen op een vast platform met bevoegdheden.	<ul style="list-style-type: none"> Samen met het Rathenau Instituut wordt structureel publieke discussie georganiseerd over de impact van digitalisering op de samenleving. Samen met het ECP (Platform voor de Informatiesamenleving) worden sessies georganiseerd om waardenspanningen bij digitalisering te verkennen. 	BZK, SER , alle andere departementen, interbestuurlijk
4. Duidelijker normeren en grenzen stellen aan online gaming en gokken.	<ul style="list-style-type: none"> Gamewijzer voor verleidingstechnieken in games en publieksvoorlichting over effecten kansen en risico's online. 	BZK , OCW, VWS, EZK en JenV
5. Beschermen van Kinderrechten online en kinderen beschermen en weerbaar maken tegen schadelijke content. ¹⁴	<ul style="list-style-type: none"> Nederlands beleid is waar nodig aangevuld op de BIK+ activiteiten. De Code Kinderrechten Online is doorontwikkeld tot een praktischere tool. Kinderrechten impact assessment (KIA) en verkenning nut en noodzaak wettelijke verplichting. Er is een stappenplan voor het gebruik en toepassen van leeftijdsverificatie(tools), dat in de eerste helft van 2024 wordt toegepast op een casus. Opstellen van een non-paper met betrekking tot de bescherming van kinderrechten online, waarin ook aandacht kan zijn voor leeftijdsverificatie. In dit non-paper wordt het Nederlandse standpunt uiteengezet. Het doel is om like-minded lidstaten het non-paper mede te laten ondertekenen. Oplossingsrichtingen voor versterkt toezicht ten aanzien van kinderrechten in de digitale wereld zijn uitgewerkt. Campagne Kinderrechten in de digitale wereld is uitgevoerd. 	BZK , OCW, VWS, EZK en JenV

13. [Rijksoverheid - Publieke waarden en rechten bij aanbesteden van ICT - Handreiking aanbesteden van open source software II](#)

14. Gedeeltelijk beantwoorden we hiermee de motie van de leden Ceder en Bontenbal om in te gaan op de aanbevelingen van de Parlementaire Assemblee om het beschermingsniveau van kinderen te verbeteren. U ontvangt nog een Kamerbrief over Kinderrechten online waar we het beschermingsniveau van kinderen tegen extreme content uiteenzetten.

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
6. Versterken van 'digital commons'.	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met ISDN worden 5 'digital commons' geïdentificeerd en ondersteund voor open-source ontwikkeling. • Er is bepaald welke apps, sociale media platforms, etc. de overheid (nog) blijft gebruiken en welke alternatieven er zijn. 	BZK, VNG
7. Ontwikkelen digitaal publiek sociaal medium (PubHubs) voor alle publieke instellingen en burgers.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste Pubhubs zijn in pilotvorm ingezet en daarnaast is het bereik van de ingerichte Mastodon server bij de overheid vergroot. • Pol.is netwerkdemocratie is ontwikkeld en pilots zijn uitgevoerd. 	BZK stimuleert , Public Spaces/ publieke partijen

2.2 Impact online desinformatie verminderen

Maatschappelijke opgave

Desinformatie¹⁵ ondermijnt het publieke debat en tast de open economie, volksgezondheid, nationale veiligheid en het vertrouwen aan. Ruim de helft van de Nederlanders neemt nieuws via grote online platformen tot zich. De platformen nemen nog onvoldoende hun verantwoordelijkheid om de verspreiding van desinformatie te verminderen. Het is voor het kabinet van belang dat maatregelen van platformen en (Europese) wetsvoorstellen geen afbreuk doen aan fundamentele rechten zoals de vrijheid van meningsuiting, maar deze juist waarborgen.

Reeds behaalde resultaten 2023

- In EU verband is de DSA ontwikkeld die verduidelijkt welke verantwoordelijkheden platformen hebben in de bestrijding van strafbaar en onrechtmatig materiaal op hun diensten.
- De EU Code of Practice on Disinformation (EUCoD) is ondertekend door de grote platformen en wordt verplicht. De doelen van de code zijn het verminderen van de negatieve impact van deepfakes, samenwerking fact-checkers, transparantie politieke advertenties, opsporen botnetwerken en de wetenschap betere datatoegang bieden.
- De website isdatechtzo.nl is ontwikkeld in opdracht van BZK om bezoekers te informeren over de werking van nepnieuws en hoe nepnieuws te herkennen.
- Nieuwe rijksbrede desinformatiestrategie is eind 2022 naar de Kamer gestuurd. In november 2023 is de Kamer geïnformeerd over de weerbaarheid van het verkiezingsproces, waarin ook maatregelen zijn besproken om desinformatie rondom het verkiezingsproces tegen te gaan.

¹⁵. Desinformatie is onware, inaccurate of misleidende informatie die met opzet wordt gemaakt en verspreid om geld te verdienen of om een persoon, sociale groep, organisatie of land te schaden. Deepfakes zijn hier een voorbeeld van.

Doelen

1. De overheid stimuleert een gezond online debat:
  - Kabinetsbreed desinformatiebeleid te maken.
  - Burgers dragen actief bij aan, en zijn bekend met, normen voor desinformatie.
  - De overheid ziet erop toe dat online platformen zich actief inzetten voor de uitvoering van hun toezeggingen in het implementeren van de EUCoD.
  - De overheid stimuleert betrouwbare media en onafhankelijke factcheckers.
2.
  - De overheid ondersteunt publieke media en instellingen bij het ontwikkelen van een eigen infrastructuur en sociale media-omgevingen zodat er een pluriformer digitaal medialandschap ontstaat.
  - De overheid stimuleert en zet zelf publieke alternatieven in voor online platformen en diensten bij publieke instellingen die voldoen aan publieke waarden.

Indicatoren

- Het bereik van isdatechtzo.nl is vergroot ten opzichte van 2024.
- Aantal burgers dat heeft deelgenomen aan een debat met betrekking tot normen en gedrag online op pol.is is groot genoeg om invloed te realiseren.
- Multi-stakeholder event in 2024 om de verschillende maatregelen en technologieën die bijdragen aan de vermindering van de negatieve impact van desinformatie te delen.
- Beschikbaarheid van Pubhub pilots als alternatief publiek sociaal medium. (zie prioriteit 2.1 'Publieke waarden').
- Pol.is netwerkdemocratie is ontwikkeld en pilots zijn uitgevoerd.
- Afronding pilot Mastodon. Opschaling bij succesvolle pilot.

2.2 Impact online desinformatie verminderen | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Coördineren van het desinformatiebeleid .	<ul style="list-style-type: none"> Over de voortgang van de kabinetsbrede desinformatiestrategie is gerapporteerd aan de Kamer. Het beleid is, waar nodig, aangevuld met aanvullende aanpak en acties naar aanleiding van nieuwe technologische ontwikkelingen. Daarbij hebben we aandacht voor de werkwijzen van andere EU-lidstaten. 	BZK, Rijksbreed
2. Organiseren van een breed maatschappelijk debat over normen en gedrag online.	<ul style="list-style-type: none"> Normen en gedrag online zijn onderdeel van het meerjarig dialoogprogramma van het Rathenau. Pol.is netwerkdemocratie is ontwikkeld, één van de pilots richt zich op normen en gedrag online. 	BZK, JenV
3. Zorgen voor een goede uitvoering van de DSA .	<ul style="list-style-type: none"> Benodigde uitvoeringswetgeving ten behoeve van het toezicht en handhaving zijn tot stand gebracht. Structurele financiering voor het uitvoeren is geregeld. Centraal meldpunt/kenniscentrum ingericht waar burgers laagdrempelig onrechtmatig online materiaal kunnen melden en laten beoordelen. De overheid heeft afspraken gemaakt met de internetsector over het nakomen van verwijderbevelen met juridische grondslag. De geleverde resultaten uit de pilotstudie uitgevoerd door de European Digital Media Observatory (EDMO) zal de basis vormen voor de gedelegeerde handeling die de Europese Commissie zal publiceren. In de studie is onderzocht wat de meest efficiënte governancestructuur is om datatoegang zoals beschreven in de DSA te faciliteren. Zodra de gedelegeerde handeling van toepassing is, hebben wetenschappers toegang tot datasets van VLOP's, inclusief gevoelige data. De wettelijke verplichtingen uit de DSA worden voor (zeer grote) online platforms gehandhaafd in Nederland. 	EZK, JenV, BZK, Rijksbreed
4. Ondersteunen doelen EU Code of Practice on Disinformation door samen te werken met partijen buiten de overheid.	<ul style="list-style-type: none"> Versterken (digitale) mediawijsheid met de doorontwikkeling van isdatechtzo.nl. Stimuleren van factchecking initiatieven, transparantie politieke advertenties en opsporing botnetwerken, zoals via doorontwikkeling van isdatechtzo.nl. Via onderzoek inzicht in of, en zo ja hoe, verschillende stakeholders (zoals onafhankelijke media, factcheckers, medeoverheden en wetenschap) ondersteund kunnen worden zodat zij de samenleving voldoende kunnen bereiken en beschermen. Dit wordt onder meer gerealiseerd door een pilot verantwoord datadeling. Verkenning naar mogelijkheden van content verificatie via cryptografie zoals C2PA samen met platformen. Ondersteunen van de oproep voor meer afstemming met andere EU-lidstaten, de Europese Commissie en sociale mediaplatforms. Zoals beschreven in het non-paper dat Slowakije presenteerde tijdens de Horizontale Werkgroep Vergroten Veerkracht en Tegengaan Hybride Bedreigingen in juli van dit jaar. Nederland is medeondertekenaar. 	BZK, Rijksbreed, wetenschap

Omschrijving

5. Stimuleren en inzetten van **(publieke) veilige alternatieven** voor platformen en diensten bij publieke instellingen.

Resultaat voor 2024

- Onderzoek naar de kansen en risico's van publieke generatieve AI met betrekking tot (verminderen van de negatieve impact van) desinformatie in samenwerking met Open State Foundation.
- Eerste Pubhubs zijn in pilotvorm ingezet (zie prioriteit 2.1 'Publieke waarden').
- Pol.is netwerkdemocratie is ontwikkeld en pilots zijn uitgevoerd (zie prioriteit 2.1 'Publieke waarden').
- Afronding Pilot Mastodon. En opschaling van het gebruik bij succesvolle pilot (zie prioriteit 2.1 'Publieke waarden').

Uitvoerder

BZK, Rijksbreed, VNG, IPO, UvW en JenV

2.3 Privacy, verantwoord datagebruik en transparantie over gegevensverwerking en -uitwisseling

Maatschappelijke opgave

Privacy en gegevensbescherming speelt een sleutelrol in het vertrouwen van de burger in een digitale overheid en maatschappij. Met rechtmatige, behoorlijke en transparante gegevensverwerking wordt vertrouwen geborgd. EU regelgeving legt een solide basis voor de bescherming van privacy maar de uitvoering van deze en aankomende nieuwe regelgeving is complex. Het vertrouwen van de burger in de overheid neemt af. Het is essentieel dat de overheid transparant is welke gegevens het gebruikt, voor welk doeleinde en daarbij dataminimalisatie toepast.

Doelen

1.
  - Overheden passen privacy-by-design toe. Burgers kunnen erop rekenen dat overheden¹⁶ conform de AVG handelen. Gegevensuitwisselingen bij de overheid zijn waar mogelijk en relevant in kaart gebracht (open gegevensdeling). Overheden passen geen gezichtsherkenning toe zonder wettelijke afbakening en controle.
2.
  - Overheden beschikken over voldoende kennis en capaciteit op het gebied van privacy en gegevensbescherming.
  - Overheidsorganisaties worden ondersteund op het gebied van verantwoord datagebruik en privacy.

Reeds behaalde resultaten 2023

- De Adviesfunctie verantwoord datagebruik als onderdeel van de interbestuurlijke datastrategie is opgericht en heeft zes casussen voorzien van advies over wat technisch kan, juridisch mag en ethisch wenselijk is bij datagebruik.
- Oplevering nieuwe gebruiksvriendelijke versie Rijksmodel DPIA (Data Protection Impact Assessment).
- Aanscherping regelgeving over micro-targeting via de DSA.
- Versterking toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens op cookies en online-tracking.
- Een ontwikkelde handreiking geeft gemeenten meer duidelijkheid over wat wel en niet is toegestaan bij het uitvoeren van online onderzoek ten behoeve van de openbare orde en veiligheid.
- Lancering van het Nationaal Innovatiecentrum Privacy Enhancing Technologies (Nicpet) tijdens de Stelseldag van de IBDS. Privacy-enhancing technologies (PET's) zijn technologieën die het mogelijk maken om veilig en ethisch data uit te wisselen. De oprichting van Nicpet heeft tot doel om kennis en ervaring op dit gebied uit te wisselen in de publieke sector.

Indicatoren

- Minimaliseren van het aantal incidenten / sancties door de Autoriteit Persoonsgegevens.
- Mate van volwassenheid privacywerkveld.
- Inrichting privacy governance (onder andere inrichting CPO-stelsel - zie 4.3 'Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk')

16. Mits van toepassing, waarbij er wettelijke uitzonderingen zijn.

Doelen

- 3.
- De overheid is transparant over verantwoord datagebruik (open verwerkingsregisters).
  - Waar nodig versterken van toezicht en vergroten van samenhang tussen digitale toezichthouders.

Indicatoren

- Up-to-date houden AVG-verwerkingsregister.
- Mate van toegankelijkheid bugers AVG-verwerkingsregister.
- Voor ieder hoog risico project moet een DPIA zijn uitgevoerd inclusief advies FG. Een KIA (Kinder Impact Assessment) wordt toegepast indien het impact op kinderen heeft.

2.3 Privacy, verantwoord datagebruik en transparantie over gegevensverwerking en -uitwisseling | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Onderzoeken in welke mate de toepassing van de AVG en Wpg verbeterd kan worden bij overheidsorganisaties en hoe ondersteuning kan worden vormgegeven.	<ul style="list-style-type: none"> Inzicht hoe overheidsorganisaties AVG naleven. Beleidsreactie WODC onderzoek. Inzicht hoe de positie en competenties van FG's kan worden versterkt en hoe een FG register en kwaliteitseisen voor de overheid kunnen worden opgezet. Inzicht verkregen in de benodigde privacyopleiding voor ABD-leden. Doorontwikkeld afwegingskader die organisaties binnen de overheid vrijblijvend kunnen gebruiken om een afgewogen inschatting te maken of het uitvoeren van een DPIA noodzakelijk is. Handreiking om IAMA te integreren in rijksmodel DPIA. KIA opgeleverd. 	JenV, BZK
2. Creëren van duidelijkheid binnen overheden over wat technisch kan, juridisch mag en ethisch wenselijk is bij datagebruik.	<ul style="list-style-type: none"> De Adviesfunctie verantwoord datagebruik adviseert bij casussen en ontwikkelt door tot een interbestuurlijke triageloket. 	BZK, uitvoeringsorganisaties, JenV, alle andere departementen, VNG, IPO, UvW
3. Ontwikkelen en inrichten van een federatief datastelsel met een poortwachtersfunctie.	<ul style="list-style-type: none"> Ingericht Nationaal innovatiecentrum voor privacy-enhancing technologies (Nicpet). Zie 4.2 'Verbeteren informatiehuishouding voor burgers en organisaties'. 	BZK en JenV (voor NICPET), alle andere departementen, VNG, IPO, UvW, uitvoeringsorganisaties
4. Versterken positie en samenwerking toezichthouders .	<ul style="list-style-type: none"> Betere samenwerking tussen toezichthouders. Publiceren van besluiten. Zie prioriteit 3.3 'Algoritmes reguleren'. 	BZK (voor algoritmes), JenV (voor AVG en Wpg), EZK
5. Onderzoeken van de toekomstbestendigheid van de privacy- en informati grondrechten .	<ul style="list-style-type: none"> Essaybundel en symposium; deze hebben betrekking op de toekomstbestendigheid van de grondrechten in relatie tot nieuwe (digitale) technologie. Realisatie van een beleidsbrief van de minister over de toekomstbestendigheid van de privacy en informati grondrechten. 	BZK

2.4 Anticiperen op nieuwe technologie

Maatschappelijke opgave

Nieuwe digitale technologieën bieden kansen en risico's voor de samenleving. 43% van de Nederlanders geeft aan dat de invoering van nieuwe digitale technologie en innovaties ongemakkelijk of beangstigend kan zijn.¹⁷ Ook is niet iedereen in staat om de nieuwe geavanceerde diensten te begrijpen en te benutten.¹⁸ We zijn te afhankelijk van digitale technologie die wordt ontwikkeld door bedrijven en landen die onze publieke waarden niet per se delen. De overheid moet tijdiger en effectiever ingrijpen wanneer nieuwe technologieën een grote impact hebben op publieke waarden.

Doelen

1. Nederland loopt voorop in de ontwikkeling en toepassing van verantwoorde digitale technologie. In Europa, en daarbuiten, moeten we in staat zijn om nieuwe digitale technologie te ontwikkelen volgens de waarden van de democratie en de rechtsstaat. Digitalisering en verduurzaming moeten elkaar daarbij versterken.
2. De overheid stelt waar nodig aanvullende normen en randvoorwaarden op om nieuwe digitale technologie in goede banen te leiden. De overheid is in staat om te reguleren of aan te jagen wanneer nieuwe digitale technologieën raken aan publieke waarden.
3. Kennisinstellingen, bedrijven en overheden worden op het juiste moment betrokken bij de ontwikkeling, toepassing en opschaling van nieuwe digitale technologieën.

17. VMWare 2022.

18. Toekomstverkenning Digitalisering in 2030.

19. ELSA staat voor Ethical, Legal en Societal Aspects.

Reeds behaalde resultaten 2023

- De Toolbox Ethisch Verantwoorde Innovatie biedt handvaten voor burgers en ondernemers die nieuwe digitale technologieën ontwikkelen of toepassen en ondersteunt overheden in ethisch verantwoord innoveren. In ELSA-labs¹⁹ werken bedrijven, overheid, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers samen aan de ontwikkelingen van verantwoorde en mensgerichte toepassingen van AI. Onder andere in een nieuw onderzoekslab voor het ontwikkelen, valideren en implementeren van AI-oplossingen voor goede nacht zorg voor mensen met een ernstig meervoudige en verstandelijke beperking.
- Er is een Catshuissessie over generatieve AI georganiseerd om inbreng voor een gezamenlijke visie op te halen. Tevens zijn er expertsessies over immersieve technologie georganiseerd om inbreng op te halen voor beleidsontwikkeling.
- Technologiescans ten aanzien van immersieve technologie en generatieve AI zijn in samenwerking met Rathenau uitgevoerd.
- Er is een visie op generatieve AI in de maak die begin 2024 wordt gepubliceerd, waarbij ook aandacht wordt gegeven aan een mechanisme om snel op nieuwe ontwikkelingen te kunnen inspelen.

Indicatoren

- Er bestaat goed en gedegen inzicht in de laatste technologische ontwikkelingen en de kansen en risico's van die ontwikkelingen.
- Voor specifieke technologische ontwikkelingen zijn er geïntegreerde en samenhangende beleidsagenda's die goed interdepartementaal zijn afgestemd, om ontwikkelingen in goede banen te leiden.
- Voorstellen in beleidsagenda's ten aanzien van technologieën worden uitgewerkt en geïmplementeerd. We passen technologieën bij de overheid toe als dat helpt en op een verantwoorde wijze kan.
- Nieuwe wetgeving (zoals de AI-Act) treedt in werking en er vindt een evaluatie plaats van nieuwe wetgeving (zoals de DSA).
- In kaart wordt gebracht of rechten door bestaande kaders voldoende geborgd zijn bij nieuwe technologische ontwikkelingen (denk aan neurotechnologie).
- We zijn alert op de opkomst van nieuwe technologieën, voeren impact assessments uit, geven advies en stellen kaders en regels op.
- Aantal labs waar de overheid en maatschappelijke actoren samenwerken op de ontwikkeling van nieuwe digitale technologie voor het oplossen van maatschappelijke problemen (streefwaarde: 3). Intensief contact met wetenschappers en kennisinstellingen.

2.4 Anticiperen op nieuwe digitale technologie | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Opstellen beleidsagenda publieke waarden en nieuwe digitale technologie (met kaders voor de impact van nieuwe digitale technologieën op publieke waarden).	<ul style="list-style-type: none"> • De eerste Techscan is uitgevoerd en gaat in op immersieve technologie. Daarnaast is een visie op generatieve AI opgeleverd (zie ook prioriteit 3.3 'Algoritmes reguleren'). • Kennis over technologische ontwikkelingen en de kansen en risico's wordt gedeeld tijdens congressen over publieke waarden en nieuwe digitale technologie. • De Code Goed Digitaal Openbaar Bestuur (CODIO) biedt een breed kader voor digitalisering en is praktischer gemaakt en beter ingebed in bestaande processen bij overheden. • Het sociaaleconomische debat over publieke waarden en digitalisering wordt in de permanente Commissie Digitale Transitie van de SER gevoerd (zie prioriteit 2.1 'Publieke waarden'). 	BZK, JenV, EZK , andere departementen en interbestuurlijk (VNG, IPO, UvW)
2. Inzetten van nieuwe digitale technologie bij publieke dienstverlening .	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste zelf gemaakte of gestimuleerde (publieke) veilige alternatieven zijn ontwikkeld voor online platformen en diensten bij publieke instellingen (zie prioriteiten 1.2 'Toegankelijke, hoogwaardige en proactieve dienstverlening' en 2.1 'Publieke waarden'). • Verkennen vanuit het waardenoogpunt van sterktes en zwaktes van alternatieve producten en diensten in sandboxes en gebruiken van producten en diensten die waarden goed beschermen en/of versterken. 	BZK, EZK, OCW , wetenschap, publiek-private samenwerking
3. Versterking van coördinatie anticiperen op nieuwe (duurzame) technologie.	<ul style="list-style-type: none"> • Versterking interdepartementale visievorming ten aanzien van kansen en risico's van nieuwe technologieën en kabinetsinzet. • Versterking kennisuitwisseling en -opbouwen samenwerking in labs. • Versterking van internationale inzet van Nederland op waardengedreven digitalisering. • Verkenning van manieren om nieuwe technologieën (zoals generatieve AI) verdergaand te verduurzamen. 	BZK, EZK, JenV en andere departementen

2.5 Versterken cybersecurity

Maatschappelijke opgave

Cybersecurity is een essentiële randvoorwaarde voor succesvolle digitalisering. De overheid loopt achter wat betreft digitale weerbaarheid vanwege het ontbreken van basismaatregelen en is een interessant doelwit voor kwaadwillenden (statelijk en crimineel). De overheid heeft de maatschappelijke taak om op een veilige wijze de economische en maatschappelijke kansen van digitalisering te verzilveren en tegelijkertijd de veiligheid en publieke waarden te beschermen. Als onderdeel van deze brede maatschappelijke opgave heeft de overheid als taak het goede voorbeeld te geven en op een veilige manier met gegevens van burgers om te gaan.

Reeds behaalde resultaten 2023²⁰

- Met medeoverheden is de samenwerking vormgegeven voor de voorbereiding van wet- en regelgeving, passend toezicht en het verlagen van de auditlast op cybersecurity die het Rijk medeoverheden oplegt.
- De nieuwe Europese Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging (NIS2) betekent voor essentiële aanbieders en belangrijke aanbieders een wettelijke verplichting voor informatiebeveiliging, melden van impactvolle incidenten en een toezichtsregime.²¹ Door overheidsbrede normensets wordt het veilig inkopen van ICT producten en diensten gestimuleerd.
- In de I-strategie Rijk 2022 – 2025 is versterken van de digitale weerbaarheid één van de uit te voeren routekaarten. De Internationale Cyberstrategie (ICS) 2023 – 2028 is aangeboden aan de Tweede Kamer.
- Publicatie voorstel Cyber Resilience Act, met beveiligingseisen voor de hele levenscyclus en ICT-toeleveringsketen.

20. In de Nederlandse Cybersecuritystrategie (NLCS) onder coördinatie van de minister van Justitie en Veiligheid wordt de inzet van het kabinet uitgewerkt. De belangrijkste acties en verbijzonderingen die betrekking hebben op publieke waarden zijn opgenomen in de acties van deze prioriteit.

21. Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor het EU-traject en voor de implementatie in NL wetgeving. BZK is verantwoordelijk voor de sector overheid.

Doelen

1. Nederland is in staat om op een veilige wijze de kansen van digitalisering te verzilveren en tegelijkertijd veiligheid en publieke waarden te beschermen.
2. Overheden voldoen aan de voorgeschreven veiligheidseisen die voor hen van toepassing zijn.
3. Overheden gebruiken en kopen alleen veilige ICT producten en diensten in uit de markt.
4. Overheden gebruiken een uniforme domeinnaamextensie. Burgers kunnen terecht voor vragen over echtheid van een overheidssite/e-mail/app.
5. Overheden zijn geoefend in het weren van cyberincidenten en worden ondersteund.

Indicatoren

- De nieuwe Europese Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging (NIS2) is omgezet naar Nederlandse wetgeving (implementatie).
- Er is een centrale toezichthouder aangewezen voor de sector Overheid.
- 100% van de overheidsorganisaties heeft de normensets ingevoerd, zoals de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Met het inregelen van onafhankelijk toezicht (inwerkingtreding NIS2) wordt dit gestimuleerd, doordat hierop wordt gehandhaafd.
- 100 % van de aanbestedingsprocedures en inkopen van ICT-producten en diensten voldoen aan de inkoop-eisen cybersecurity overheid. Ook dit zal worden gestimuleerd omdat NIS2 mede betrekking heeft op de sector overheid.
- 100% van de overheidsorganisaties hebben het Register Internetdomeinen Overheidaangevuld met eigen websites.
- In 2023 is het Register gevuld met de domeinnamen van het Rijk. In 2024 met domeinnamen van de medeoverheden.
- Toename van overheidsorganisaties die regelmatig oefenen met gesimuleerde hackaanvallen.
- Kengetallen Overheidsbrede Cyberoefening: 310 in 2023 en 395 in 2024 (live deelnemers), 100 in 2023 en 113 in 2024 (organisaties die simultaan mee-oefenden), 2800 in 2023 en 4100 in 2024 (unieke deelnemers aan het platform van het Overheidsbreed Cyberprogramma).

2.5 Versterken cybersecurity | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Invoeren van een wettelijke zorgplicht voor informatiebeveiliging, meldplicht en een toezichtsregime voor de gehele overheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Actualisatie van de uitvoering van het ondersteuningsprogramma BIO. • Verantwoordingsystematiek vervat in de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)²² is doorontwikkeld. Er zijn stappen gezet op het horizontaal en verticaal organiseren van toezicht met de BIO als basis. • Er is een herziene BIO (opmaat BIO is opgeleverd in 2023) die wettelijk verankerd is in NIS2. • Via pilots is er inzicht naar de toegevoegde waarde van een IT-verslag en IT-auditverklaring binnen de overheid. • Indicatoren die de ambitie omtrent feitelijke veiligheid meten worden gemonitord en getoond op basisbeveiliging.nl, open source tot stand gekomen. Overheidsorganisaties kunnen zich hieraan spiegelen en optrekken. 	BZK , JenV, diverse departementen, medeoverheden, CIP
2. Coördinatie Rijksbrede strategie voor internationaal cyberbeleid .	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten zijn in lijn met internationale Cyberstrategie, waarbij wordt gekeken naar internationale veiligheid, mensenrechten en rechtsstaat online. 	BZ , EZK , JenV, BZK, DEF, medeoverheden en overheidsdiensten (AIVD, MIVD, NCSC, NCTV, OM en de Nationale Politie)
3. De overheid koopt alleen veilige ICT producten en diensten .	<ul style="list-style-type: none"> • De tool inkoop Eisen cybersecurity overheid is doorontwikkeld, verbreed en geïmplementeerd. 	BZK , EZK , medeoverheden, CIP
4. Aanbieden eigen domein ²³ zodat betrouwbare websites makkelijker herkenbaar worden voor burgers.	<ul style="list-style-type: none"> • Aanbod overheidsbrede extensie voor overheden, volgt eerst voor het Rijk. • Transitieplan domeinextensies overheid, te starten met het Rijk. • Eerste gebruik extensie. 	BZK , AZ
5. Inrichten contactpunt . ²⁴	<ul style="list-style-type: none"> • Contactpunt ingericht waar burgers en bedrijven terecht kunnen met vragen over veiligheid van overheidswebsites. 	BZK , AZ/DPC , KOOP

22. ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij overheidsorganisaties verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen en aan te sluiten op hun eigen Planning & Control-cyclus.

23. Bijvoorbeeld overheid. NL. Met AZ loopt een verkenning over de exacte extensie.

24. Eind 2023 is er met de livegang een onlineformulier beschikbaar waarmee burgers vragen kunnen stellen over websites in het register. In 2024 zal een gebruikersonderzoek onder burgers worden uitgevoerd om de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de website te verbeteren en na te gaan welk type ondersteuning door gebruikers gewenst wordt, dat kan bijvoorbeeld een andere digitale vorm zijn of telefonisch. De aanbevelingen van het gebruikersonderzoek worden vervolgens gebruikt om de dienstverlening aan burgers te optimaliseren.

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
6. Faciliteren van jaarlijkse overheidsbrede oefeningen (vanuit I-strategie Rijk).	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijkse overheidsbrede cyberoefening met gesimuleerde hackaanvallen. • Oplevering gereedheidskist red teaming. • (Start) uitvoering red-teamtesten door departementen. • Interdepartementale kennisdeling omtrent red-teamtesten georganiseerd. 	BZK, JenV
7. Zorgen voor een hulpfunctie op informatie-beveiliging en privacy voor overheden.	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere stappen om de uitbreiding en doorontwikkeling van de service Informatiebeveiliging & Privacy te verlengen en actualiseren. Eerste overheden krijgen maatwerkadviezen van professionals bij de overheid over digitale veiligheid en privacy. 	BZK, CIP
8. Versterken van de detectie en respons capaciteiten van Rijksoverheids-organisaties.	<ul style="list-style-type: none"> • Alle relevante Rijksoverheid-organisaties zijn aangesloten op het Nationaal Detectie Netwerk. • Eerste Security Operations Center (SOC)-producten op het gebied van monitoring & detectie, vulnerability management en samenwerken & informatiedeling zijn beschikbaar. 	BZK, JenV
9. Versterken van proactieve informatie-beveiligings-maatregelen gericht op de Te Beschermen Belangen van de Rijksoverheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Rijksbreed beleid voor een verplichte basisopleiding digitale weerbaarheid is vastgesteld. • Jaarlijkse vraaggestuurd onderzoek van de ADR naar informatiebeveiliging is uitgevoerd. • Instrumenten gereed ten behoeve van bescherming tegen ransomware. • Eerste stap quantum-awarenessprogramma voor primaire doelgroepen uitgevoerd. • Quantumveilig cryptobeleid vastgesteld. • Inrichten proces dat zorgt voor crypto-middelen voor bescherming van staatsgeheime informatie bij de Rijksdienst op de lange termijn. • Vastgesteld beleid en implementatiekader voor risicomanagement voor digitale weerbaarheid. 	BZK
10. Zorgen dat mobiele devices , uitgereikt aan ambtenaren in dienst van de rijksoverheid zo zijn ingericht dat er alleen vooraf toegestane apps, software en/of functionaliteiten kunnen worden geïnstalleerd en gebruikt.	<ul style="list-style-type: none"> • Allowlisting: bepaald is welke apps door Rijksambtenaren gebruikt mogen worden. • Vastgestelde procedure voor invoering van managed devices. • Beleidskader appbeleid opgesteld en gestart met implementatie. • Gedragsregeling 'Digitale Werkomgeving Rijk' is aangepast. 	BZK In afstemming en samenwerking met de departementen en 'faciliterende organisaties'

2.6 Implementatie van (EU) regelgeving, naleving en toezicht

Maatschappelijke opgave

In de EU is al een uitvoerig pakket aan nieuwe wetgeving vastgesteld, waaronder de Accessibility Act, Digital Services Act, Digital Markets Act, Data Act, eIDAS-verordening en AI Act. De implementatie hiervan vraagt veel van onder meer overheden, bedrijven en toezichthouders. Het is van belang te weten aan welke regels moet worden voldaan én dat voldoende aandacht is voor naleving en toezicht daarop, om te waarborgen dat iedereen de digitale wereld kan vertrouwen. Dit is complex door de hoeveelheid en snelheid van regels die op overheden, bedrijven en ondernemers afkomen. Het risico bestaat dat toezicht versnipperd raakt. Het vraagt om gezamenlijke inzet om te komen tot eenduidige regels, wijze van naleving en meer centraal ingericht toezicht.

Doelen

1. Overheden, bedrijven en ondernemers worden geholpen bij het doorgronden en implementeren van bestaande en nieuwe EU wetgeving op het domein van digitalisering.
2. Toezicht op de EU wet- en regelgeving is begrijpelijk en doelgericht ingeregeld en ondersteunt de implementatie hiervan.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Kenniscentrum Europa Decentraal, RVO en mede-overheden ontwikkelen fondsenwijzers, impact-assessments en EU-overzichten om overheden, bedrijfsleven en ondernemers inzicht te geven in de EU-wetgeving die is afgerond of aanstaande is.
- Er is een samenwerkingsverband tot stand gebracht tussen de digitale toezichthouders.
- De Autoriteit Persoonsgegevens fungeert als coördinerend toezichthouder op AI.

Indicatoren

- Voor het EU wetgevingspakket rond digitalisering is helder waaraan overheden, bedrijven en ondernemers moeten voldoen.
- Toezichthouders zijn bekend en werken samen om naleving van de (EU) wet- en regelgeving te bevorderen.

2.6 Implementatie van (EU) regelgeving, naleving en toezicht | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Stimuleren kennisuitwisseling en ondersteuning tussen sectoren in implementatie van EU wet- en regelgeving.	<ul style="list-style-type: none"> BZK heeft samen met VNG, IPO, UvW, het Kenniscentrum Europa Decentraal en RVO verkend op welke wijze ondersteuning en kennisuitwisseling kan worden geboden. Cofinanciering ingeregeld voor Dutch Societal Innovation Hub, GovTech Incubator en Test- en experimenteerfaciliteiten AI.	BZK, EZK, medeoverheden, Europa Decentraal, RVO en ICTU
2. Effectief inregelen van toezicht op EU wet- en regelgeving op digitalisering.	<ul style="list-style-type: none"> De Rijksdienst voor Digitale Infrastructuur inventariseert op eigen initiatief in samenwerking met DG Reform en UNESCO de samenwerking in toezicht op AI en de eventuele institutionalisering ervan. Ook de Autoriteit Persoonsgegevens is hierbij betrokken.	AP en RDI, in samenwerking met DG Reform, Unesco

Spoor 3

Iedereen heeft *regie* op het digitale leven

Regie op gegevens

Identiteitsstelsel

Algoritmes

Spoor 3

Iedereen heeft *regie* op het digitale leven

Burgers en ondernemers moeten de gegevens die de overheid over hen heeft kunnen inzien, ophalen en waar nodig laten corrigeren. Bovendien moeten ze gegevens op een makkelijke manier kunnen delen als ze dat willen.

Het is belangrijk paal en perk te stellen aan publieke en private partijen die allerlei persoonlijke data verzamelen, verhandelen en soms kwijtraken. Er is beleid en regelgeving nodig, bijvoorbeeld rond ID-wallets en andere basisvoorzieningen. We verbinden de ontwikkelingen bij verschillende ministeries op dit terrein en werken in Europa en daarbuiten samen. Hierbij wordt specifiek gekeken naar AI en algoritmes. Met wetgeving, kaderstelling en toezicht maken we algoritmes en hun toepassingen eerlijk en transparant, zodat je regie houdt en kunt vertrouwen op een goede werking.

Om te zorgen dat iedereen regie heeft op het digitale leven richt de Werkagenda zich op:

Regie op gegevens zodat burgers en ondernemers grip hebben op welke informatie de overheid van hen heeft, zaken kunnen wijzigen en over de gegevens kunnen beschikken als dat nodig is.

Een **Identiteitsstelsel** zodat mensen conform de Wet Digitale Overheid op het juiste betrouwbaarheidsniveau toegang krijgen tot digitale dienstverlening.

Een waardengedreven en mensgerichte ontwikkeling en inzet van AI en **algoritmes**.

3.1 Regie op gegevens

Maatschappelijke opgave

Overheidsorganisaties werken met gegevens van burgers en ondernemers om de juiste dienstverlening te kunnen leveren. Toch heb je daar als burger vaak maar weinig grip op. Het is belangrijk om hier als overheid transparant in te zijn zodat iedereen weet welke informatie de overheid over een burger heeft. Daarbij moet het eenvoudig zijn om te zien welke overheidsorganisatie jouw gegevens gebruikt, wanneer en waarom. En als er iets niet klopt hoe je gegevens kunt wijzigen. Ook willen we dat iedereen digitaal kan beschikken over gegevens die de overheid over je heeft, zodat je ze kunt delen met anderen, bijvoorbeeld om een huis te kopen.

Doelen

1. Het is onder de Wet digitale overheid geregeld dat zowel burgers als bedrijven de gegevens die de overheid van hen heeft digitaal kunnen inzien en corrigeren.
2. Burgers en bedrijven hebben recht op inzicht in gegevens die voor een voor hen specifiek overheidsbesluit gebruikt zijn.²⁵
3. Middels proeftuinen laten zien dat digitaal delen van gegevens van burgers met derden maatschappelijk meerwaarde biedt.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Via MijnOverheid kan iedereen zien welke gegevens de overheid heeft over jou, je werk, AOW-pensioen, huis, auto en studie. Burgers kunnen nu ook hun meest (her)gebruikte gegevens bij de overheid inzien.
- Via MijnOverheid.nl kan iedereen zien welke organisaties een melding krijgen als persoonsgegevens in de BRP wijzigen.
- Via wiegebruiktmijngegevens.nl kunnen burgers voor steeds meer overheidsbesluiten inzien welke type gegevens overheidsorganisaties gebruiken bij het nemen van besluiten. Inmiddels zijn er 80 besluiten opgenomen.

Indicatoren

- Algemene Maatregel van Bestuur onder de Wet digitale overheid gereed eind 2024.
- Mate van vulling van wiegebruiktmijngegevens.nl (streefwaarde: 600 overheidsbesluiten eind 2024).
- Aantal van de belangrijkste overheidsbesluiten waarbij het voor burgers inzichtelijk is welke specifieke persoonsgegevens van hen gebruikt zijn (streefwaarde: 25).
- Uitvoeren van proeftuinen om gegevens die nodig zijn voor het aankopen van een woning makkelijker beschikbaar te maken. Op basis van deze proeftuinen wordt gekeken wat nodig is voor bredere implementatie en/of hiervoor nog nieuwe proeftuinen nodig zijn.

25. Begrensd door wettelijke of gerechtvaardigde uitzonderingen die van toepassing zijn bij belangenafweging in het kader van bijvoorbeeld opsporing, rechtshandhaving, Defensie of inlichtingenverzameling.

3.1 Regie op gegevens | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Inzicht geven in welke gegevens gebruikt worden door de overheid om tot een besluit te komen.	<ul style="list-style-type: none"> • Overzicht van welk type gegevens gebruikt zijn voor 600 soorten besluiten (in relatie met prioriteit 3.3.2). • Voor een aantal van deze 600 besluiten is een bijsluitter gevoegd, zodat burgers kunnen raadplegen welke gegevens zijn gebruikt om tot een overheidsbesluit te komen. • Bij vijf overheidsbesluiten is voor burgers inzichtelijk welke specifieke persoonsgegevens gebruikt zijn. 	BZK , medeoverheden en alle uitvoerings-organisaties die beschikkingen opstellen
2. Ontwikkelen van Persoonlijke Gezondheidsomgevingen (PGO's) .	<ul style="list-style-type: none"> • PGO's maken ophalen medische gegevens van de patiënt mogelijk. • Instellingen voor medisch specialistische zorg, huisartsen, ggz instellingen en instellingen voor langdurige zorg kunnen hun informatie ontsluiten richting een PGO. • Vaccinatiegegevens zijn beschikbaar in het PGO van de patiënt. 	VWS , BZK, zorgbranche
3. Informeren van mensen over opvraag en het gebruik van hun gegevens uit voor burgers en bedrijven belangrijke (basis)registraties door zowel overheid als afnemers daarbuiten.	<ul style="list-style-type: none"> • Naast signalering uit de Basisregistratie Personen nog twee overheidsbronnen die verstrekkingen inzichtelijk hebben gemaakt. • Een toe te passen standaard die registers in staat stelt verwerkingen te loggen. 	BZK , Logius, bronhouders
4. Ontwikkelen van een overzicht waarin de schulden (vorderingen) bij de overheid inzichtelijk zijn voor de burger en ondernemer en makkelijke toegang tot gegevens over schulden voor burgers.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding van het overzicht met acht vorderingsorganisaties die vorderingen en schulden inzichtelijk maken op één plek. • De burger kan met dit overzicht ook gelijk actie ondernemen door het te delen met de hulpverlener of de vordering direct digitaal te betalen. • Ingericht stelsel en beheerorganisatie die nodig zijn om dit mogelijk te maken. 	SZW, JenV, CJIB , medeoverheden, Belastingdienst, UWV, DUO, SVB, RVO, CAK, Toeslagen, RDW
5. Samenwerken met woningbouwcorporaties om inkomensgegevens te delen , met toestemming van de burger.	<ul style="list-style-type: none"> • Wetgeving is gereed. • Inkomensgegevens zijn voor alle woningcorporaties die dat willen via MijnOverheid beschikbaar. 	BZK , woningbouw- corporaties, BZK, Aedes
6. Proeftuin met Zorgeloos Vastgoed en DigLab om het aankopen van een woning te vereenvoudigen .	<ul style="list-style-type: none"> • De eerste overheidsbronnen beschikbaar om het gebruiksvriendelijker te maken een woning te kopen. • Eerste ervaringen en oplossingen rond het delen van gegevens beschikbaar voor andere sectoren (open informatie). 	Ntb , medeoverheden, BZK Wonen, KNB, Kadaster, Belastingdienst
7. Verankeren van kaders en spelregels voor het digitaal delen van gegevens met organisaties met een wettelijke taak.	<ul style="list-style-type: none"> • Voorstel voor aanpassing Wet digitale overheid zodat kaders en regels voor het veilig en betrouwbaar digitaal delen van gegevens wettelijk verankerd worden. 	BZK en medeoverheden

3.2 Hoogwaardig identiteitsstelsel

Maatschappelijke opgave

De maatschappelijke opgaves rond het digitale identiteitsstelsel liggen op het gebied van het makkelijker, betrouwbaarder en privacy vriendelijker maken van het digitaal zaken doen, zowel met de overheid als daarbuiten. Hierbij dient de toegang tot de digitale dienstverlening van de publieke en semi-publieke sector gewaarborgd te zijn. Voorzieningen dienen het mogelijk te maken om een ander te machtigen of je te laten vertegenwoordigen, waar je zelf niet wilt, kunt en/of mag handelen. Daarnaast is er behoefte aan – en noodzaak tot – een wallet die het mogelijk dat Nederlanders bij zowel publieke als private dienstverlening digitaal kunnen beschikken over voor de dienstverlening relevante persoonlijke gegevens uit een betrouwbare bron.

Doelen

1. Het stelsel voor toegang tot digitale overheidsdiensten wordt uitgebreid, zodat private partijen inlogmiddelen kunnen leveren met behoud van privacy voor burgers. Voorzieningen voor machtigen en vertegenwoordigen worden verder ontwikkeld en geïmplementeerd. Ook gaat de overheid een publiek zakelijk inlogmiddel voor de Belastingdienst leveren.
2. Burgers kunnen erop vertrouwen dat publieke dienstverleners inlogmiddelen vragen op een passend betrouwbaarheidsniveau, zodat ze veilig en betrouwbaar zaken kunnen doen.
3. Nederlandse bevolking heeft de mogelijkheid veilig, privacy vriendelijk, toegankelijk en betrouwbaar een ID-wallet te gebruiken en hiermee makkelijker digitaal zaken te doen.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Wet digitale overheid is van kracht en regelt dat burgers en bedrijven veilig en betrouwbaar kunnen inloggen bij de (semi-) overheid. Mensen hebben onder deze wet een keuze qua inlogmiddel.
- Breed gebruik en hoge gebruikstevredenheid DigiD.
- De eerste versie van de architectuur voor de voorbeeld wallet is gepubliceerd.
- Vanuit NL is op voor NL belangrijke punten ingezet bij onderhandelingen op het Raamwerk Europese Digitale Identiteit (eIDAS revisie).
- Een demo-versie van de NL voorbeeldwallet is beschikbaar.
- Nederland is voorbeeld land qua publieke, private en wetenschappelijke ontwikkelingen bij het machtigen en vertegenwoordigen en op het domein van de digitale identiteit (Yivi, MedMij, Datakeeper, Mobiel Rijbewijs, Vastgoed wallets, vID, MijnGegevens, QTSP adoptie).

Indicatoren

- Aantal alternatieven voor DigiD dat toegelaten is tot het stelsel toegang en bruikbaar gemaakt is voor de burger (streefwaarde: meerdere alternatieven).
  - Implementatie stelsel toegang en aansluiting van alle publieke dienstverleners op dat stelsel.
  - Beschikbaarheid van een publiek zakelijk inlogmiddel voor de Belastingdienst.
-
- Aantal dienstverleners in de publieke sector dat het betrouwbaarheidsniveau van inloggen gebruikt dat bij de specifieke dienstverlening hoort (streefwaarde: alle dienstverleners gebruiken het juiste betrouwbaarheidsniveau).
-
- Beschikbaarheid van een betrouwbare open source voorbeeld ID-wallet die de burger bij publieke en private diensten kan gebruiken om daarmee regie over zijn gegevens te kunnen voeren en dataminimalisatie mogelijk te maken.

3.2 Hoogwaardig identiteitsstelsel | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Vormen stelsel digitale toegang .	<ul style="list-style-type: none"> Wet digitale overheid is de wettelijke basis voor het stelsel Toegang. Er wordt gestart met de gefaseerde invoering van het stelsel.	BZK , Logius, RvIG, diverse uitvoerders + medeoverheden
2. Richting geven aan, opstellen en implementeren van Raamwerk Europese Digitale Identiteit .	<ul style="list-style-type: none"> Raamwerk Europese Digitale Identiteit vastgesteld. Nationaal wetgevingstraject gestart ter implementatie van de verordening.	BZK , EZK, EC, Europees Parlement, Europese Raad
3. Ontwikkelen NL publieke open source wallet met de hoogste eisen qua gegevensbescherming, informatieveiligheid en toegankelijkheid.	<ul style="list-style-type: none"> Eerste beproeving NL-voorbeeld wallet.	BZK , VWS, OCW, IenW, KNB, Logius, RvIG, ICTU, RDW, DUO, RDI, medeoverheden
4. Als Nederland deelnemen aan Europese large scale pilots met ID-wallets .	<ul style="list-style-type: none"> NL neemt deel aan drie Europese pilots die grensoverstijgend zaken doen met een ID-wallet mogelijk maken. Geleerde lessen worden geïmplementeerd in de NL-voorbeeldwallet.	BZK , IenW , OCW , RDW, RvIG, ICTU, DUO, RDI
5. Inrichten van een Nederlands stelsel van toelating voor ID-wallets die voldoen aan de publieke waarden.	<ul style="list-style-type: none"> Eerste stelselarchitectuur opgesteld. Eerste set eisen voor toelating opgesteld.	BZK , RDI , wallet aanbiedende partijen

3.3 Algoritmes reguleren

Maatschappelijke opgave

Het is voor de maatschappij nu onvoldoende duidelijk welke normen, gebaseerd op publieke waarden, er voor algoritmes en AI gewaarborgd moeten zijn en hoe dat gebeurt. Het is onduidelijk wanneer algoritmes gebruikt worden, ook als deze direct impact hebben op (eind-) gebruikers. Specifiek voor de overheid geldt dat het voor de burger duidelijk moet zijn wanneer een algoritme is gebruikt in besluitvorming, vooral wanneer dat potentieel impact heeft op diens situatie. Bovendien is belangrijk dat deze algoritmes niet worden ervaren als 'black box'. De overheid dient het goede voorbeeld te geven door te experimenteren met waardengedreven AI-toepassingen die maatschappelijke opgaven ondersteunen.

Doelen

1. We stellen duidelijke eisen aan overheidsorganisaties bij de inzet van algoritmes om te komen tot verantwoorde en innovatieve toepassingen van generatieve AI bij de overheid. Onder meer door de opzet van een uniform en door overheidsorganisaties gedragen algoritmekader voor de inzet van algoritmes. Eisen gaan bijvoorbeeld over rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot de toetsing van algoritmes en AI (governance), het toepassen van een eenduidig ontwikkelde methode om bias/discriminatie te detecteren, de uitvoering van mensenrechtentoetsen (zoals IAMA's) en algemeen geldende inkoopvoorwaarden voor algoritmes die de overheid inkoopt bij derden.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Inzet in de EU AI Act heeft geleid tot sterkere opname van mensenrechten in de risicobeoordeling bij hoge risico AI systemen en aanvullende maatregelen die transparantie en rechten van natuurlijke personen versterken.
- Er is een algoritmeregister gelanceerd
- Er is een visie op generatieve AI in de maak die in 2024 wordt gepubliceerd.
- Een eerste versie van het implementatie kader algoritmes (algoritmekader) 'inzet van algoritmes' biedt inzicht in de belangrijkste normen.
- ELSA-labs voor mensgerichte AI zijn gestart waarin samengewerkt wordt aan in de praktijk realiseren van algoritmes die voldoen aan mensenrechten en publieke waarden.²⁶
- Binnen BZK is een AI Validatieteam opgericht waarin software engineers en beleidsmakers samen werken om kennis en ervaring op te doen om algoritmes te valideren. Naast het realiseren van hulpmiddelen maken ze risico's en kansen van generatieve AI meetbaar en onderzoeken welke datasets nodig zijn om AI-toepassingen te kunnen testen.

Indicatoren

- Binnen de overheidsorganisaties is duidelijkheid over de toepassing van de eisen over de inzet van algoritmes.
- Er is een duidelijk overzicht van instrumenten en hulpmiddelen om overheden te helpen aan de wettelijke normen te voldoen.

²⁶. <https://nlaic.com/category/bouwstenen/mensgerichte-ai/elsa-labs/>

Doelen

2. De overheid is transparant over het gebruik van algoritmes.
3. We zorgen voor verdere versterking van het AI en algoritme-toezicht, zowel gericht op bedrijven als overheden.
4. We stellen op Europees niveau eisen aan technologie zoals (generatieve) AI-systemen, om ervoor te zorgen dat ze veilig zijn en overeenkomstig met onze publieke waarden.

Indicatoren

- Een algoritmeregister voor de overheid dat goed gevuld is en inzicht biedt in hoog risico en impactvolle gebruikte algoritmes.
- Nieuwe hoogrisico algoritmes die binnen de rijksoverheid gebruikt worden, worden opgenomen in het algoritmeregister en voorzien van een mensenrechtentoets.
- Departementen zorgen voor jaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer over voortgang van het opnemen van algoritmen in het register
- Beschikbaarheid van Normuitleg en guidance van regelgeving die van toepassing is op AI en algoritmes
- Versterken signaleringsfunctie algoritmerisico's; rapportages, onderzoek naar loketfunctie voor burgers en bedrijven.
- Versterking samenwerking digitale toezichthouders (waaronder colleges, inspecties en markttoezichthouders).
- Vaststellen van toezichtstaken in het kader van de AI-verordening.
- In de onderhandelingen over de Europese AI-verordening onderhandelen we actief mee over de eisen die aan hoog-risico AI-systemen worden gesteld waarmee we fundamentele rechten beschermen en AI-innovatiemogelijkheden behouden.
- We stimuleren dat overheidsorganisaties die in Nederland hoog-risico AI-systemen aanbieden voldoen aan de eisen uit de AI-verordening.
- We doen praktijkgericht onderzoek naar de implementatie van de AI-verordening binnen de overheid met de focus op open normen en hun samenhang met bestaande wet- en regelgeving.
- Raad van Europa verdrag moet ervoor zorgen dat de toepassing van AI in lijn is met mensenrechten, democratie en rechtsstaat. Samen met Europese Commissie en lidstaten trekken we op om ervoor te zorgen dat mondiale spelers zich verbinden aan dit verdrag.

3.3 Algoritmes reguleren | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Inrichten publiek algoritmeregister en start met wetgevingstraject om het algoritme-register te verplichten.	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen en verder vullen van het algoritmeregister. • Er is een handreiking en een publicatiestandaard opgesteld om overheidsorganisaties te ondersteunen bij het vullen van het register. • Er is een start gemaakt met het wetgevingsvoorstel algoritmeregister. 	BZK , ICTU, medeoverheden en uitvoerings-organisaties
2. Opstellen algemeen geldende inkoopvoorwaarden voor algoritmes die de overheid inkoop bij derden.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste versie algoritmekader beschikbaar. • Bestuurlijk afspraken gemaakt met departementen om het algoritmekader als pilot te gebruiken voor alle nieuwe hoog risico AI/algoritmes. 	Rijksbreed , medeoverheden
3. Ontwikkelen algoritmekader voor toepassing van algoritmes door de overheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste versie algoritmekader beschikbaar. • Bestuurlijk afspraken gemaakt met departementen om het algoritmekader als pilot te gebruiken voor alle nieuwe hoog risico AI/algoritmes. 	Rijksbreed , medeoverheden
4. Vanuit EU AI-verordening: Verbieden van bepaalde AI-systemen, en verplichten dat hoog-risico AI-systemen een CE-markering hebben en moeten worden geregistreerd in een Europese databank. <i>(Deze actie is afhankelijk van de definitieve versie van de AI-Act).</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijke inzet NL op veilige AI-producten die in lijn zijn met de bescherming van fundamentele rechten en het behoud van mogelijkheden voor AI-innovatiemogelijkheden in de onderhandelingen over de EU AI-verordening en AI-verdrag Raad van Europa. • AI-verordening vastgesteld en start van de implementatie. 	BZK, JenV, EZK
5. Opschalen algoritmatoezichthouder .	<ul style="list-style-type: none"> • Algoritmatoezichthouder opgeschaald • Budget toezichthouder gealloceerd. • Toezichthouderfunctie is actief. • Samenwerking met andere digitale toezichthouders is helder. 	BZK, EZK, JenV , medeoverheden, AP, RDI
6. Stimuleren van mensgerichte, waarden-gedreven AI binnen en buiten de overheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Met behulp van werkgroep Publieke Diensten van de Nederlandse AI Coalitie verder versterken bewustzijn AI binnen de overheid. • Stimuleren en ondersteunen van AI-labs rondom publieke opgaven en 'AI for good' binnen de overheid. • Interbestuurlijke strategie voor gezamenlijke experimenten met (generatieve) AI. • Zorgen voor sandboxes waarbinnen de overheid met AI kan experimenteren. 	BZK, ECP, NL AIC , medeoverheden

Spoor 4

**Een digitale overheid die
waardengedreven en open
werkt voor iedereen**

Informatiehuishouding overheid

Gegevenshuishouding overheid

ICT-organisatie en ICT-systemen

Spoor 4

Een digitale overheid die waardengedreven en open werkt voor iedereen

Het is belangrijk dat de overheid het goede voorbeeld geeft en waardengedreven en transparant werkt.

Een professionele, transparante en integere digitale overheid is een voorwaarde om bijvoorbeeld hoogwaardige en innovatieve dienstverlening, om privacy en cyberveiligheid te beschermen en om burgers regie op hun gegevens te geven.

Onze informatie- en gegevenshuishouding kan burgers, organisaties en het parlement inzicht geven in het handelen en de besluiten van de overheid. Net zo goed is het belangrijk om de organisatie en systemen toekomst en duurzaam in te richten.

Om de overheid waardengedreven en open te laten werken richt de Werkagenda zich op:

De **informatiehuishouding van de overheid** waarmee burgers, organisaties en het parlement inzicht krijgen in het handelen en de besluiten van de overheid.

De **gegevenshuishouding van de overheid** zodat burgers kunnen vertrouwen op een goede omgang met hun persoonlijke gegevens.

De **ICT-organisatie en -systemen** van de overheid zodat deze ambities mogelijk maken.

4.1 Verbeteren informatiehuishouding voor openbaarheid van bestuur

Maatschappelijke opgave

Nederlandse overheden en overheidsorganisaties zijn verplicht om open te zijn: handelingen en besluiten moeten transparant en te reconstrueren zijn bij het Rijk én bij mede-overheden. Daarvoor moet informatie vindbaar zijn, zonder twijfels over de juistheid of echtheid en moet worden verstrekt binnen wettelijke kaders en termijnen. Met de huidige informatiehuishouding lukt dit nog niet goed. Dit schaadt het vertrouwen in de capaciteiten en welwillendheid van de overheid en dit beperkt de 'nieuwe politieke cultuur'.

Doelen²⁷

1. De overheidsinformatie is duurzaam toegankelijk voor openbaarmaking via uniforme en open standaarden, doordat systemen en werkprocessen op orde zijn en een cultuuromslag heeft plaatsgevonden (met een organisatiespecifieke aanpak²⁸).
2. Verzoeken van burgers en organisaties om openbaarmaking van overheidsinformatie worden tijdig en volledig afgehandeld conform de Wet open overheid (Woo) door adequate sturing, werkprocessen en vindbare informatie.
3. Als overheid handelen we vanuit openheid. De werkwijze voor actieve openbaarmaking van overheidsinformatie³⁰ is vastgesteld en geïmplementeerd. Ook maken we proactief informatie openbaar. Dit vraagt om een andere manier van werken; systemen, werkprocessen en de cultuur zijn hierop ingericht.

Reeds behaalde resultaten 2023

- In het Meerjarenplan Openbaarheid in Informatiehuishouding Rijksoverheid zijn prioriteiten en maatregelen opgenomen. Daarnaast voeren rijksorganisaties organisatiespecifieke maatregelen uit die zijn opgenomen in hun eigen aanvullende actieplannen. Ook gemeenten, provincies en waterschappen hebben een overkoepelend actieplan opgesteld.
- Rijksorganisaties meten jaarlijks de volwassenheid van hun informatiehuishouding.
- De Regeringscommissaris Informatiehuishouding is aangesteld en begonnen met het aansporen van de rijksbrede veranderopgave.
- Er is een Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding ingesteld dat monitort, bemiddelt en gevraagd en ongevraagd adviseert.

Indicatoren

- Volwassenheid van de informatiehuishouding van rijksorganisaties (jaarlijks gemeten met een volwassenheidsmeting)²⁹.
- Percentage afgehandelde Woo-verzoeken binnen wettelijke en/of afgesproken termijn binnen de Rijksoverheid.
- Percentage van de bestuursorganen dat de Woo-informatie categorieën openbaar maakt op de Woo-index.³¹

27. De Minister van Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor het openbaarheidsbeleid. De Staatssecretaris van Digitalisering en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het verbeteren van de informatiehuishouding. De Regeringscommissaris Informatiehuishouding jaagt deze prioriteit aan.

28. De informatiehuishouding van bijv. een beleidsdepartement vergt een andere inrichting dan van bijv. een uitvoeringsorganisatie of inspectie.

29. Doelstelling is dat de volwassenheid bij alle organisaties in 2026 tussen de 3 en 4 is (op een schaal van 4).

30. Dit betreft in eerste instantie de 17 informatie categorieën uit de Woo.

31. Op dit moment geldt een inspanningsverplichting voor bestuursorganen om de informatie categorieën actief openbaar te maken. De volgorde van verplichtstelling voor iedere informatie categorie wordt bepaald op basis van de ervaringen van organisaties met het openbaar maken van de categorie.

4.1 Verbeteren informatiehuishouding voor openbaarheid van bestuur | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Opstellen van meerjarenplannen voor het Rijk en medeoverheden.	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen van meerjarenplannen voor alle overheden en verzending aan de Eerste en Tweede Kamer. Opnemen van behaalde resultaten en geactualiseerde maatregelen in het meerjarenplan van het Rijk. 	BZK/OCW voor Rijk, alle rijksorganisaties VNG voor gemeentes IPO voor provincies UvW voor waterschappen
2. Uitvoeren Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid om te voorzien in de informatiebehoefte door openbaarmaking en professioneel informatiebeheer.	<ul style="list-style-type: none"> Publicatie van onderliggende nota's bij alle Kamerstukken. Nulmeting, éénmeting en tweemeting uitgevoerd om volwassenheid informatiehuishouding van rijksorganisaties te meten. De standaard Metagegevens Duurzaam Toegankelijke Overheidsinformatie (MDTO) is opgenomen in de pas-toe-of-leg-uit-lijst van het Forum Standaardisatie, zodat gegevensuitwisseling tussen overheden verbetert. 	BZK/OCW (Programma Open Overheid) i.s.m. rijksorganisaties MDTO: BZK/OCW in samenwerking met medeoverheden
3. Implementeren en uitvoeren Wet open overheid (Woo) waarmee de toegang tot informatie (op verzoek en actief) is geregeld.	<ul style="list-style-type: none"> Financiële en personele middelen zijn gereserveerd. Het % verzoeken afgehandeld in wettelijke/afgesproken termijn is verbeterd. De eerste informatie-categorieën op de Woo-index zijn ontsloten. 	BZK (Programma Open Overheid), Rijksbreed Medeoverheden Uitvoeringsorganisaties
4. Moderniseren en implementeren nieuwe Archiefwet .	<ul style="list-style-type: none"> Wetsvoorstel vastgesteld. Verdere voorbereiding inwerkingtreding (inclusief concept Archiefregeling en -besluit). 	OCW , Rijksbreed Medeoverheden Uitvoeringsorganisaties
5. Inrichten sterker toezicht en coördinatie op informatiebeheer en werkwijze via onder andere Regeringscommissaris, Inspectie Overheidsinformatie & Erfgoed en CIO Rijk.	<ul style="list-style-type: none"> Verkennen en uitwerken van een 'Algemene informatiewet' door de Regeringscommissaris Informatiehuishouding. Dit wetsvoorstel draagt ook bij aan prioriteit 4.2 'Verbeteren gegevenshuishouding voor burgers en organisaties' en 4.3 'Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk'. 	Regeringscommissaris Informatiehuishouding Adviescollege OI Inspectie O&E

4.2 Verbeteren gegevenshuishouding voor burgers en organisaties

Maatschappelijke opgave

Het gebruik van data door de overheid kan veel kansen bieden, maar roept ook wantrouwen op. Het is daarom essentieel dat gegevens altijd worden verzameld, opgeslagen en verwerkt in overeenstemming met het recht. Met deze waarborgen kan gericht gebruik van (burger)gegevens veel maatschappelijke waarde creëren. Daarvoor zijn goede afspraken en samenwerking tussen overheden nodig. Niet-persoonlijke, open data van de overheid kan daarnaast nuttig zijn voor (onderzoeks)activiteiten van burgers, bedrijven en andere organisaties. Ook daarvoor is de kwaliteit van data essentieel.

Doelen

1. Een veilige, wettelijke en waardengedreven opslag en omgang met data, waardoor vertrouwen onder burgers ontstaat.
2. Een hoge kwaliteit van data door een adequaat beleid en architectuur, maakt betere dienstverlening aan burgers en bedrijven en betere beleidskeuzes mogelijk.
3. Verhogen van de vindbaarheid en bruikbaarheid van herbruikbare (overheids)gegevens.
4. Niet-persoonsgerelateerde gegevens van overheden en publieke organisaties zijn waar mogelijk als open data beschikbaar, zodat burgers, bedrijven en andere organisaties deze kunnen benutten voor hun (onderzoeks)activiteiten.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Door meerdere centrale en decentrale overheidsorganisaties wordt actief open data gepubliceerd, of worden andere innovatieve initiatieven ontplooid met betrekking tot data (zie www.digitaleoverheid.nl).
- Vanuit het Common Ground-initiatief verbeteren gemeentes de omgang met data door data uniform op te slaan, opslag los te koppelen van specifieke werkprocessen en applicaties, en door data aan de bron te raadplegen met APIs (in plaats van veelvuldig kopiëren en opslaan op meerdere plekken).
- Discriminerende risicoprofielen geïnventariseerd (Uitvoering Motie#21). Alle rapportages met uitkomsten inventarisaties zijn opgeleverd aan de Kamer.
- Introductie van regels voor (één) data-ethiek in de publieke sector.
- Interbestuurlijke datastrategie is vastgesteld.

Indicatoren

- Aantal departementen en grote uitvoeringsorganisaties dat transparant publiceert over de opzet van de gegevenshuishouding en naleving van wetgeving (streefwaarde: alle departementen en grote uitvoeringsorganisaties).
- Overheidsbrede richtlijnen datakwaliteit vastgesteld.
- Overheidsbrede datakwaliteit standaarden. ontwikkeld/vastgesteld/ingevoerd.
- Overheidsorganisaties beschrijven de beschikbare data volgens daartoe vastgestelde standaarden zodat eenduidig in- en overzicht ontstaat.
- Het combineren van verschillende datasets wordt beter ondersteund doordat registratiehouders koppelsleutels toevoegen aan hun set.
- Via de Europese High Value Datasets maken we open datasets beschikbaar in allerlei domeinen en sectoren.

4.2 Verbeteren gegevenshuishouding voor burgers en organisaties | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Implementeren van wet- en regelgeving (nieuw én bestaand), actief naleven van kaders met betrekking tot data door bewustzijn onder medewerkers, en transparantie hierover.	<ul style="list-style-type: none"> • Oplevering ADR onafhankelijk onderzoeksresultaat (Uitvoering Motie#21). • Voorbereiden implementatie Digital Governance Act en de Data Act. 	BZK , met name ministeries met uitvoeringsorganisaties, medeoverheden
2. Verantwoord datadelen ondersteunen door het stapsgewijs inrichten van een Federatief DataStelsel (FDS) .	<ul style="list-style-type: none"> • Ingerichte adviesfunctie verantwoord datadelen. • Generieke functies FDS beproefd. Denk aan de poortwachtersfunctie die kijkt of data bronnen gekoppeld mogen worden, aan de toezichthouder: ziet toe op nakomen van de stelselafspraken en aan de catalogus: geeft inzicht in het aanbod van data. • Wet- en regelgeving voor datadelen voorbereid. • Standaarden ontwikkeld/bepaald. 	BZK , departementen binnen eigen domeinen, uitvoeringsorganisaties, medeoverheden
3. Inrichten van ordentelijk gegevensbeheer met inzicht in welke gegevens er zijn, de betekenis in relatie tot beleid en wet, dataclassificaties, met wie het gedeeld wordt en de verantwoordelijken.	<ul style="list-style-type: none"> • Standaard ontwikkeld voor datacatalogus. • Het raamwerk gegevenskwaliteit is de basis voor kwaliteitsverbetering door datahouders. 	BZK, departementen, uitvoeringsorganisaties, medeoverheden
4. Vergroten van aanbod van open data vanuit de Rijksoverheid, mede-overheden en publieke organisaties.	<ul style="list-style-type: none"> • Wet implementatie open data richtlijn (herziening Wet Hergebruik overheidsinformatie). 	BZK , departementen binnen eigen domeinen, overheidsorganisaties met relevante data
5. Benutten kansen van data door onder meer innovatie door samenwerking tussen overheden, markt en wetenschap.	<ul style="list-style-type: none"> • Interbestuurlijke data- samenwerkings-initiatieven gestart rondom maatschappelijke opgaven wonen en stikstof. 	BZK , departementen, gemeenten en provincies op specifieke thema's, uitvoeringsorganisaties

4.3 Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk

Maatschappelijke opgave

ICT is essentieel voor het doenvermogen van een moderne Rijksoverheid. Dat stelt eisen aan de techniek, maar ook aan de mens en organisatie. De plannen die het Rijk maakt moeten niet alleen financieel, maar ook digitaal onderbouwd en verankerd zijn, met transparante kosten en baten. Daarvoor is een professionele ICT-organisatie nodig die digitaal talent aantrekt met een aantrekkelijke werk- en leeromgeving. Qua technologie moet eerst de basis op orde: dat betekent het ‘opruimen’ van oude systemen, zodat ruimte ontstaat voor een innovatief ICT-landschap en generieke voorzieningen, met waar mogelijk gebruik van open source en standaarden. Daarbij moet de overheid midden in de maatschappij staan.

Doelen

1. Verbeterde IT/IV-systemen en infrastructuur, met een modern ICT-landschap en de juiste afspraken, standaarden en voorzieningen, als basis voor een effectief functioneren van de overheid, intern en naar de burger (i-strategie – 3 & 4).
2. Een professionele IT/IV-organisatie in het hart van beleid, uitvoering, toezicht en handhaving, met sterk vakmanschap en effectieve besturing, die in staat is om de kansen van digitalisering te benutten en de daarvoor vereiste IT/IV-systemen kan ontwikkelen (i-strategie – thema 1, 7 & 9).
3. De staat, samenhang, kosten, baten van de IT/IV-activiteiten van het Rijk zijn transparant en inzichtelijk voor parlement en maatschappij (i-strategie – thema 8).
4. Het Rijk heeft een actieve samenwerking met mede-overheden, bedrijven en de wetenschap waardoor het Rijk sneller leert, innoveert en effectiever inkoopt (i-strategie – thema 10).

Reeds behaalde resultaten 2023

- BZK voert nu de rijksbrede coördinatie op de versterking van de informatievoorziening en ICT van het Rijk, in afstemming met het CIO-beraad, de CISO-raad en de CTO-raad.
- Binnen de I-strategie Rijk 2022-2025 is gewerkt aan onder andere cyberveiligheid en privacy, kaders voor maatschappelijke behoeften als een digitale identiteit en regie op gegevens. Tevens is gewerkt aan afspraken voor meer inzicht in de samenstelling en het gebruik van algoritmen en aan andere randvoorwaardelijke zaken als digitale vaardigheden en een solide digitale infrastructuur.

Indicatoren

- Aantal departementen en grote uitvoeringsorganisaties dat hun IT/IV-landschappen volgens de principes van de Enterprise Architectuur Rijksdienst heeft ingericht (streefwaarde: 12 departementen en alle grote uitvoeringsorganisaties)
- Aantal departementen dat het Besluit CIO-stelsel 2021 volledig heeft geïmplementeerd blijktens meting door de ADR (streefwaarde: 12).
- Percentage voorstellen nieuw beleid, uitvoering of handhaving met een informatieparagraaf (streefwaarde: 100%).
- Percentage uitvoeringstoetsen met een digitale paragraaf (streefwaarde: 100%).
- Het Rijksbrede portfolio van de grote ICT-activiteiten staat op het Rijks ICT-dashboard (streefwaarde: 80% in 2024)
- Maatschappelijke baten voor de actieve grote ICT-activiteiten zijn in beeld (streefwaarde: 100% in 2024)
- Toelichting op de thema's uit de i-strategie staat op het Rijks ICT-dashboard (streefwaarde: alle thema's in 2024)
- CIO Rijk publiceert jaarlijks een notitie ‘Markt en Innovatie’, met daarin een overzicht en de geleerde lessen van de acties rondom de volgende drie speerpunten: (1) Samenwerken met de markt en onderwijs, (2) Van elkaar leren en (3) Het faciliteren van innovatief inkoopbeleid.

4.3 Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. I-landschappen onder Rijksbrede (enterprise) architectuur brengen.	<ul style="list-style-type: none"> Rijksarchitect aangesteld en de Architectuurboard Rijk is opgericht. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties³²
2. Life Cycle Management (LCM) is ingericht.	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting op LCM-volwassenheid. Rijksbrede LCM-community opgericht voor kennisdeling en professionalisering. Realisatie handboek LCM. Op basis van inzichten en rijksbrede afspraken stellen departementen een legacy-aanpak of -strategie op. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
3. Moderniseren Rijksbrede Digitale Infrastructuur (RDI) met juiste afspraken, standaarden en voorzieningen met sturing op rijksbrede principes: standaardisering, hergebruik en open source.	<ul style="list-style-type: none"> Portfolioboard stuurt op generieke/rijksbrede voorzieningen. Monitor Open Standaarden bij het Rijk is beschikbaar. 'Open source, tenzij' bij tenminste één koploper. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
4. Overstappen naar de cloud op een veilige en verantwoorde wijze volgens een rijksbrede cloudstrategie.	<ul style="list-style-type: none"> Handreiking cloudbeleid beschikbaar. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
5. Inzetten op goed opdrachtgeverschap voor IV-/IT- diensten en het faciliteren van innovatie rondom inkoopbeleid .	<ul style="list-style-type: none"> Handreiking goed opdrachtgeverschap beschikbaar. Verbetervoorstel om innovatiever in te kopen gereed. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
6. Inzetten van technologiescan op bestaande diensten om de kansen te benutten van nieuwe technologie.	<ul style="list-style-type: none"> Enkele departementen en uitvoeringsorganisaties voeren een technologiescan uit. Verkennen van mogelijkheden voor vernieuwing in dienstverlening. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
7. Verduurzamen van ICT-keten van het Rijk onder coördinatie van Rijksbrede Werkgroep Verduurzaming ICT Rijksdienst.	<ul style="list-style-type: none"> Verbeterd inleverproces voor ongebruikte apparaten van ambtenaren. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
8. Inzicht in I-populatie bij de Rijksoverheid.	<ul style="list-style-type: none"> Handreiking I-meerjarige personeelsplanning gereed. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties

32. Bij grote uitvoeringsorganisaties wordt bij deze prioriteit gedacht aan organisaties zoals DUO, Belastingdienst, UWV, RWS, DJI en NP.

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
9. Aantrekken van I-professionals en jong talent.	<ul style="list-style-type: none"> • ICT-pools binnen de overheid zijn uitgebreid. • Eerste aanbevelingen om externe inhuur te verminderen zijn uitgevoerd. • Plan van aanpak gereed om onbenut I-potentieel aan te trekken. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
10. Ontwikkelen van I-professionals.	<ul style="list-style-type: none"> • Startersnetwerk voor ICT-starters is opgezet. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
11. Mobiliteit en behoud van I-professionals.	<ul style="list-style-type: none"> • Loopbaanpaden gereed voor 50% van de IV-profielen (KWIV).³³ 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
12. Bijscholen niet I-personeel op het gebied van digitalisering door het uitbreiden (verplicht) opleidingsaanbod.	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende opleidingen, e-learnings, podcasts en webinars op diverse ICT-thema's zijn ontwikkeld. • Maatwerk leiderschapsleergang digitalisering faciliteren voor topbestuurders. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
13. Doorontwikkelen van departementale informatieplannen naar volwaardige planning- en controlcyclus voor digitalisering.	<ul style="list-style-type: none"> • Meerjarige departementale informatieplannen voldoen aan het nieuwe kwaliteitskader. 	BZK, departementen
14. Versterken (normen voor) inzicht in de kosten én maatschappelijke waarde van IT/IV met een vernieuwd Rijks ICT-dashboard.	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht maatschappelijke waarde op het Rijks ICT-dashboard. • Uitbreiden beheer en onderhoud op het dashboard. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
15. Implementeren normen en verplichtingen uit Besluit CIO-stelsel m.b.t. digitaal leiderschap en rijksbrede IT/IV- governance.	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit CIO-stelsel Rijksdienst (2020) is geïmplementeerd. • Evaluatie besluit CIO-stelsel uitgevoerd door de ADR. • Algehele herziening besluit CIO-stelsel '24. 	BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties
16. Verplichten van een informatieparagraaf bij elk nieuw stuk beleid , uitvoering, toezicht en handhaving, en het uitbreiden van de uitvoeringstoets met een digitale component.	<ul style="list-style-type: none"> • Rijksbreed kader en implementatieplan voor de informatieparagraaf gereed. 	BZK, departementen, uitvoeringsorganisaties, medeoverheden (bij evt. doorwerking van centraal beleid)

33. Het Kwaliteitsraamwerk Informatievoorziening (KWIV) brengt de kwaliteiten van professionals in de informatievoorziening (IV) eenduidig in kaart. Dit biedt houvast bij werving, selectie en professionele ontwikkeling van de IV-professionals en geeft rijksorganisaties meer inzicht in de professionals die er werken.

Omschrijving

17. Bevorderen samenwerking met de markt met netwerkbijeenkomsten en gemeenschappelijke opleidingstrajecten.

Resultaat voor 2024

- Minimaal vier CIO-café's met marktpartijen en CIO's georganiseerd.
- Minimaal twee Techpedities georganiseerd om kennisuitwisseling te stimuleren.
- Voortzetting individuele coaching vanuit marktpartijen voor Rijksambtenaren.

Uitvoerder

BZK, Rijksbreed incl. grote uitvoeringsorganisaties

Spoor 5

Versterken digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk

Digitaal volwaardig Caribisch
Nederland

Samenwerken aan de digitale basis

Spoor 5

Versterken digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk

Burgers en bedrijven op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Caribisch Nederland) moeten ook kunnen profiteren van de kansen van waardengedreven digitalisering en in staat zijn risico's te mitigeren.

Dat is nu nog niet het geval. Daarom versterken we de digitale dienstverlening van de overheid, verbeteren de infrastructuur en vergroten de kennis en kunde van burgers en bedrijven. Net zo goed werken we met Aruba, Curaçao en Sint Maarten samen. Daar spelen soortgelijke vraagstukken die we in gezamenlijkheid oplossen.

Om het Caribisch deel van het Koninkrijk toe te rusten richt de Werkagenda zich op:

Digitaal volwaardig zijn zodat iedereen in Caribisch Nederland de beschikking heeft over voldoende kennis, dienstverlening en voorzieningen om te profiteren van kansen en risico's adequaat te mitigeren.

Samenwerken aan de digitale basis met de samenleving, het bedrijfsleven en de overheid van Aruba, Curaçao en Sint Maarten om te zorgen dat ook zij voldoende toegerust zijn.

5.1 Digitale volwaardigheid in Caribisch Nederland

Maatschappelijke opgave

Burgers, bedrijven en overheidsorganisaties in Caribisch Nederland (CN) moeten op volwaardig gebruik kunnen maken van digitalisering. De dienstverlening van de overheid is nu weinig integraal, weinig online en tussen overheidsorganisaties wordt weinig informatie uitgewisseld. Omdat er geen goede (basis)registraties zijn, wordt informatie vaak handmatig ingevoerd en op meer plaatsen bijgehouden. Dit kost veel tijd en kan zorgen voor fouten. De samenleving is weinig digitaal en mensen zijn minder digitaal vaardig. Ongeveer 90% van de burgers heeft wel toegang tot internet in het gezin, dat vooral wordt gebruikt voor (video)bellen, social media en streaming. Het internet in Caribisch Nederland is duurder, langzamer en storingsgevoeliger dan in Europees Nederland. Ook zijn overheden, burgers en bedrijven zich vaak nog niet bewust van de gevolgen voor de privacy en cybersecurity. In veel sectoren speelt digitalisering, mede door deze omstandigheden, een kleine rol, terwijl het kansen biedt om problemen op te lossen.

Doelen

1. De dienstverlening van de overheid heeft een gelijkwaardig kwaliteitsniveau met die in Europees Nederland, zowel aan de balie als online. Zoveel mogelijk op basis van gelijke voorzieningen en normen, waarbij gegevens bij de bron (basisregistraties) worden opgevraagd. Overheden in CN zijn toegankelijke en hoogwaardige dienstverleners voor burgers en bedrijven. De randvoorwaarden zijn op orde.
2. Iedereen in CN kan meedoen in de digitale samenleving. Meer mensen hebben toegang tot internet en de prijs/kwaliteitsverhouding is verbeterd. Burgers gebruiken online veilige apparaten. Ook weten ze wat ze kunnen doen in standaard situaties. Er is hulp en ondersteuning voor mensen die een hulpvraag hebben en mensen weten die te vinden.
3. De digitale transitie in CN is verbreed naar andere sectoren. Dat digitale technologie in het dagelijks leven wordt gebruikt is vanzelfsprekend. Digitalisering wordt in sectoren efficiënt ingezet om (eilandelijke) uitdagingen op te lossen.

Reeds behaalde resultaten 2023

- De maatschappelijke opgave is concreter in beeld gebracht door invoering van periodiek overleg, experts ter plaatse en uitbreiding van het coördinerende team van BZK.
- Het wetsvoorstel tot invoering BSN en voorzieningen digitale overheid BES is in concept gereed en is geconsulteerd.
- Bonaire is aangesloten op de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) van de VNG.
- Op Saba is met hulp van BZK een projectleider digitalisering gestart.
- Op Saba en Sint Eustatius is gestart met vernieuwing van hun websites, om ze digitaal toegankelijk en technisch klaar te maken voor DigiD en digitale dienstverlening.
- Samen met EUTEL en de zeekabelmaatschappij SSCS is in een proefopstelling de kwaliteit van het internet op de Governor De Graaffschool verbeterd.

Indicatoren

- Aantal basisregistraties dat als bronregistratie door overheidsorganisaties wordt gebruikt.
- Aantal basisvoorzieningen dat beschikbaar is voor gebruik in CN.
- Aantal overheidsorganisaties dat online dienstverlening biedt voor burgers en bedrijven.
- De mate waarin dienstverlening is vereenvoudigd en versneld.
- Tevredenheid burgers en bedrijven over overheidsdienstverlening.
- Aantal mensen met toegang (connectie + apparaat) tot internet.
- Percentage burgers met digitale basisvaardigheden en kritische vaardigheden.
- Aantal actieve hulp- en ondersteuningsstructuren.
- De mate waarin digitale technologie in het dagelijks leven is geïntegreerd, gemeten met bijvoorbeeld de meetmethode van de DESI-index.

5.1 Digitale volwaardigheid in Caribisch Nederland | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Identiteitsstelsel doorontwikkelen.	<ul style="list-style-type: none"> • Wet invoering BSN en DigiD CN is aangenomen. • Besluit over toekomstscenario identiteitskaart BES, waaronder een besluit over een eID-middel. • Verbeteracties adresregistratie van personen van start. 	BZK, RvIG , Caribische openbare lichamen, betrokken units, Rijksdienst Caribisch Nederland
2. Generieke digitale infrastructuur invoeren, met dezelfde basisregistraties, voorzieningen en normen als in Europees Nederland als uitgangspunt. ³⁴	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit over Toekomstvisie basisinfrastructuur Caribisch Nederland, met roadmap. • Geografische informatie van de eilanden is elektronisch beschikbaar om in de basisregistraties en in andere activiteiten van de overheid te gebruiken. • Websites van de openbare lichamen zijn voorbereid voor verdere ontwikkeling van online diensten en invoering DigiD. • Verbeteracties registratie adressen en gebouwen van start. 	BZK, Caribische openbare lichamen, Belastingdienst CN, Kadaster, KVK , Rijksdienst Caribisch Nederland, OCW, VWS, FIN, SZW, RDW
3. Inrichten van de publieke dienstverlening op een manier dat burgers en ondernemers áltijd zelf kunnen kiezen op welke wijze ze gebruik willen maken. Ontwikkelen proactieve en transparante dienstverlening in één domein tegelijkertijd.	<ul style="list-style-type: none"> • Overheidsbreed gedragen visie op de loketfunctie. • Praktijkinitiatieven om de werking van de loketten te beproeven, te verbeteren en stap voor stap verder vorm te geven. • Mogelijkheden in kaart voor het ontwikkelen van proactieve dienstverlening. 	BZK, Caribische openbare lichamen, Rijksdienst Caribisch Nederland , OCW, VWS, FIN/BD, SZW, Kadaster, KVK
4. Sterke ICT-afdelingen opbouwen binnen overheidsorganisaties.	<ul style="list-style-type: none"> • Nulmeting en actieplan informatiehuishouding, bekendmakingen, openbaarheid en open data. • Ondersteuning beschikbaar voor implementatie Baseline Informatiebeveiliging Overheid. • Probleemanalyse en actieplan voor hoe we sterke ICT-afdelingen binnen overheidsorganisaties kunnen opbouwen, binnen de context dat ICT-capaciteit en kennis op de eilanden en in de regio schaars is. Bijvoorbeeld via een ICT Competence and Capacity Center Caribisch Nederland ('IC4N') met de Openbare Lichamen. • Onderzoeken en bepalen hoe de IV(-functie) van RCN in het CIO-stelsel kan worden versterkt. 	BZK, Openbare lichamen, Rijksdienst Caribisch Nederland , VNG, NCSC
5. Beschikbaar, betaalbaar en stabiel internet vergroten.	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsreactie en eerste concrete verbetermaatregelen digitale infrastructuur naar aanleiding van het onderzoek naar de staat van de Digitale infrastructuur in Caribisch Nederland. 	EZK, telecomaandieners, BZK, Caribische openbare lichamen

34. De focus ligt op de producten die het meeste bijdragen aan proactieve dienstverlening en die maatschappelijke knelpunten zoals armoede en schulpen helpen oplossen.

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
6. Toegang tot de digitale wereld verbeteren.	<ul style="list-style-type: none"> • Op minimaal twee eilanden is het aantal beschikbare veilige en goede wifi-gastnetwerk bij (semi) overheidsorganisaties vergroot. • Op publieke plekken, zoals bibliotheken en buurthuizen, zijn goede computers voor gratis gebruik door bezoekers die thuis (nog) geen computer hebben.	BZK, OCW, VWS, Caribische openbare lichamen
7. Digitale vaardigheden vergroten.	<ul style="list-style-type: none"> • Bestaand leeraanbod voor het vergroten van digitale basisvaardigheden is vertaald naar het Papiaments en Engels en wordt actief aangeboden.	BZK, OCW, Caribische openbare lichamen, Bibliotheken
8. Hulp en ondersteuning regelen voor mensen met minder digitale vaardigheden.	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale partijen ondersteunen bij digitale vaardigheden zijn verbonden in een 'community'.	BZK, maatschappelijke partners, Caribische openbare lichamen
9. Digitale transitie in andere sectoren aanjagen.	<ul style="list-style-type: none"> • Interbestuurlijke groei- en ontwikkelstrategie voor de digitale transitie is klaar. • Aanvragen voor Europese fondsen en overige middelen zijn ingediend.	BZK, alle overheidsorganisaties en maatschappelijke partners

5.2 Samenwerken aan de digitale samenleving binnen het Koninkrijk

Maatschappelijke opgave

Naast Nederland verandert digitalisering ook de samenleving op Aruba, Curaçao en Sint Maarten. De Landen willen meer gebruik maken van de voordelen die digitalisering biedt en reageren op de nadelen. Vaak zijn de uitdagingen te vergelijken met Bonaire, Sint Eustatius en Saba, of Nederland als geheel. De transitie vraagt veel kennis en capaciteit die schaars en duur is in de regio. Daarnaast zijn er uitdagingen in de internationale connectiviteit, zowel in de Caribische regio als tussen die regio en Europa. Bijvoorbeeld over de ontstane marktmacht en de aanleg van nieuwe glasvezelkabels. Papiaments is online niet goed toegankelijk. Informatie in het Papiaments kan daarom niet in andere talen beschikbaar worden gemaakt en vice versa. Omdat het Papiaments weinig opgenomen is in digitale taaltechnologieën, is het daarnaast niet goed mogelijk om spraaksoftware te ontwikkelen voor mensen die slecht zien of niet goed kunnen lezen.

Doelen

1. Met Aruba, Curaçao en Sint-Maarten een oplossing vinden voor de dure en schaarse ICT-kennis en -capaciteit in de regio.
2. Samen spelen we in op uitdagingen en kansen in de internationale digitale connectiviteit van het Caribisch deel van het Koninkrijk.
3. Het Papiaments meer ontsluiten in (online) taaltechnologie.

Reeds behaalde resultaten 2023

- Voor studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk die dit studiejaar in Europees Nederland zijn gestart aan een opleiding, zijn er tijdelijke maatregelen genomen zodat ze zo min mogelijk vertraging opliepen om een BSN te krijgen. Om Caribische studenten vanaf volgend jaar automatisch een BSN te verstrekken als ze zich bij DUO inschrijven voor studiefinanciering is de wetgeving inmiddels aangepast.
- De paspoortuitgevende instanties in Caribisch Nederland en de Caribische landen binnen het Koninkrijk kunnen voortaan het BSN in het paspoort te zetten bij ingezetenen die al over een BSN beschikken.

Indicatoren

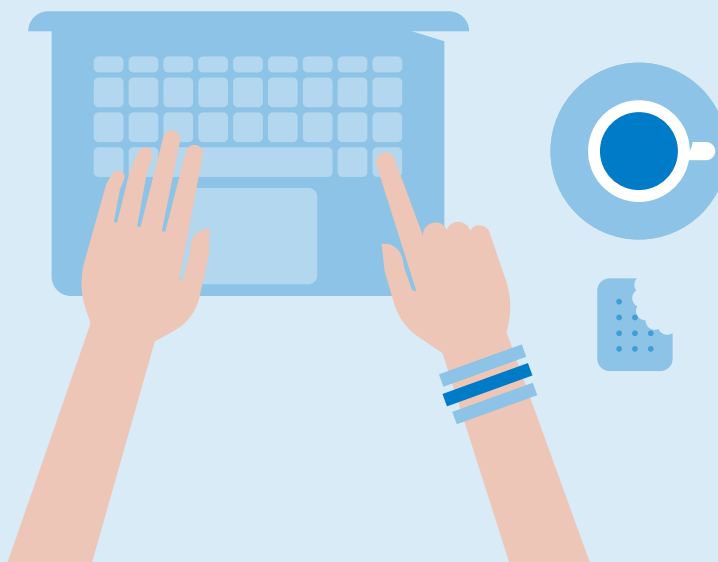
- Verhoging van het aantal ICT-specialisten in dienst van de overheid.
- Daling van het prijsniveau voor internationaal dataverkeer.
- Aanwezigheid van vertalingen en voorleesmogelijkheden van Papiamentstalige tekst.

5.2 Samenwerken aan de digitale samenleving binnen het Koninkrijk | Acties

Omschrijving	Resultaat voor 2024	Uitvoerder
1. Aankomende studenten uit Aruba, Curaçao en Sint-Maarten een betere start geven in de Nederlandse digitale samenleving.	<ul style="list-style-type: none"> Aankomende studenten krijgen een BSN zodra ze zich bij DUO inschrijven voor studiefinanciering.	OCW/DUO , BZK, RvIG
2. Aruba helpen om één uniek persoons-identificerend nummer binnen de Arubaanse overheid te introduceren, als basis voor de digitalisering van overheidsprocessen.	<ul style="list-style-type: none"> Gezamenlijk de juridische en technische randvoorwaarden ingevuld om te bepalen of en wanneer een uniek persoonsidentificerend nummer mogelijk is.	Aruba , BZK, RvIG
3. Papiaments laten opnemen in digitale taaltechnologie.	<ul style="list-style-type: none"> Er is een taalcorpus Papiaments ontwikkeld, ten behoeve van vertaalalgoritmes en andere toepassingen. Het maken van afspraken met de grote internetplatforms over de integratie van dit taalcorpus in hun diensten is in gang gezet.	Aruba, Curaçao, Bonaire en BZK , ICTU
4. Tussen de vier Landen bepalen we welke verdere uitdagingen we zien in de transitie naar digitale overheid en digitale samenleving waarin we gezamenlijk willen optrekken, of elkaar bij kunnen faciliteren en ondersteunen.	<ul style="list-style-type: none"> Kansen en knelpunten identificeren en bespreken. Denk aan onderwerpen als ICT-kennis en capaciteit en de internationale connectiviteit. Samenwerkingsplannen gereed.	BZK (+ Rijksoverheid), Aruba, Curaçao, Sint Maarten, Openbare Lichamen

Afkortingenlijst

<i>Afkorting</i>	<i>Betekenis</i>		
AI	Artificiële Intelligentie	FG	Functionaris Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht	FOC	Freedom Online Coalition
BIK	Better Internet for Kids	GDO	Generieke Digitale Infrastructuur
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid	HRIA	Human Rights Impact Assessment
BRP	Basisregistratie Personen	IBDS	Interbestuurlijke Data Strategie
CDO	Chief Data Officer	IAMA	Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes
CN	Caribisch Nederland	ID	Identiteit
CIO	Chief Information Officer	IDO	Informatiepunten Digitale Overheid
CODIO	Code Goed Digitaal Openbaar Bestuur	ISO en NEN	In Nederland aanvaarde internationale (ISO) en nationale normen (NEN)
CPO	Chief Privacy Officer	KIA	Kinderrechtentoets
CISO	Chief Informatie Security Officer	KWIV	Kwaliteitsraamwerk Informatievoorziening
CTO	Chief Technology Officer	LCM	Life Cycle Management
DMA	Digital Market Act	MDTO	Metagegevens Duurzaam Toegankelijke Overheidsinformatie
DPIA	Data Protection Impact Assessment	Nicpet	Nationaal Innovatiecentrum Privacy Enhancing Technologies
DSA	Digital Services Act	NIS2	Europese Richtlijn Netwerk- en Informatiebeveiliging
DT TOP	DigiToegankelijk Toezicht en OndersteuningsProgramma	OOTS	Once-Only Technical System
EDMO	European Digital Media Observatory	PGO	Persoonlijke Gezondheidsomgeving
ELSA	Ethical, legal and societal aspects	SDG	Single Digital Gateway
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit	SOC	Security Operations Center
EUCoD	EU Code of Practice on Disinformation	RDI	Rijksbrede Digitale Infrastructuur
FDS	Federatief DataStelsel	WaU	Werken aan Uitvoering
		Woo	Wet open overheid

Colofon

Dit is een uitgave van:
**Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties**
Postbus 20011
2500 EA, Den Haag

Ontwerp & vormgeving:
OSAGE, Utrecht

December 2023